

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ÚSTAV PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

VI. ročník kombinovaného studia
obor: pedagogika – veřejná správa

Ladislava Kocourková

**STEREOTYPY DĚLBY PRÁCE MEZI ŽENAMI A MUŽI
V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI NA OLOMOUCKU**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedené v seznamu literatury a pramenů.

Olomouc 2012

Ladislava Kocourková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za odborné a podnětné vedení, cenné rady a připomínky, které byly přínosem při zpracování této práce.

Olomouc 2012

Ladislava Kocourková

OBSAH

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Gender – pojem, definice.....	8
1.1 Gender.....	8
1.2 Pohlaví.....	10
1.2.1 Femininita.....	10
1.2.2 Maskulinita.....	12
1.3 Genderová identita.....	13
1.4 Genderová role.....	15
1.5 Genderová rovnost.....	16
1.6 Genderová smlouva.....	17
1.7 Genderová diskriminace.....	18
1.8 Genderová socializace.....	18
2 Výchova (genderová socializace), genderové stereotypy.....	19
2.1 Genderové stereotypy.....	19
2.2 Genderová socializace.....	20
2.3 Rozdílný přístup k chlapcům a dívkám.....	23
2.4 Rozdíly ve výchově chlapců a děvčat.....	25
2.5 Genderové prvky v českém školství.....	26
3 Situace na pracovním trhu.....	27
3.1 Genderově segregovaný pracovní trh.....	27
3.1.1 Důsledky pracovní segregace.....	29
3.2 Výběr povolání.....	30
3.2.1 Rovnost dívek a chlapců ve vzdělání.....	30
3.2.2 Rozhodování o střední škole.....	31
3.2.3 Podřízenost vzdělávacího systému.....	31
3.3 Kombinace práce, rodiny a osobního života.....	32
3.3.1 Péče o děti.....	33
3.3.2 Domácí práce.....	35
3.4 Genderová diskriminace.....	36

3.5	Situace před a po roce 1989	38
PRAKTICKÁ ČÁST		
4	Výzkum.....	39
4.1	Cíle práce	39
4.2	Metoda výzkumu	39
4.3	Struktura respondentů	41
4.4	Vyhodnocení otázek ankety týkajících se genderové dělby práce	43
4.4.1	Otázka č. 4	43
4.4.2	Otázka č. 5	56
4.4.3	Otázka č. 6	59
4.4.4	Otázka č. 7	61
4.4.5	Diskuze	63
4.4.6	Doporučení.....	68
	Závěr	72
LITERATURA A PRAMENY		
		74
PŘÍLOHY		

Úvod

Rovnocenné postavení mužů a žen je významnou otázkou při řešení vzájemných vztahů mezi oběma pohlavími. Této otázce nebyla vždy věnována patřičná pozornost. I tato diskutabilní problematika prošla procesem vývoje. Přibližně ve druhé polovině 20. století se objevuje, v počátečním období především ve vědecké rovině, nový pojem – gender. Zprvu byl tento pojem znám pouze úzkému okruhu lidí, a protože se jednalo o neznámou oblast, bylo třeba objasnit základní pojmy a zákonitosti, s nimiž tento pojem pracuje.

Úspěšné a pro obě strany přijatelné vyřešení vzájemných vztahů obou pohlaví může být jedním z momentů, který napomůže k odstranění zbytečných sporů, a to jak ve společnosti jako celku, tak i uvnitř rodiny, která je založena na vzájemném soužití muže a ženy.

Hlavním cílem této diplomové práce je prověřit, zda v současné společnosti přetrvává stereotypní postoj k dělbě práce mezi mužem a ženou založený na tradičních zvyklostech společnosti. Ke splnění tohoto cíle bylo použito dílčích cílů zaměřených na sektor veřejný (profese) a sektor soukromí (rodina).

Tato práce je rozdělena do dvou částí, a to části teoretické a části praktické.

Protože je genderová problematika problematikou málo známou, jsou úvodní pasáže teoretické části věnované k objasnění nejzákladnějších pojmů z genderové problematiky, jako je např. gender, pohlaví, genderová identita, genderová role a další. Následuje výchova a vzdělávání z pohledu gender. Logicky z hlediska vývoje jedince navazuje na výchovný a vzdělávací proces období produktivní, další část je pak věnovaná vysvětlení některých pojmů z pracovního trhu z pohledu gender. Důležitým tématem, které se rovněž odráží v navazujícím anketním šetření je rodina, péče o dítě, domácí práce. Proto je pozornost věnovaná z hlediska teoretického i vysvětlení této problematiky. V závěru teoretické části je popsán stav, který v oblasti rovného postavení mužů a žen, byl před rokem 1989 a po tomto roce.

Průběh a výsledky provedeného výzkumu jsou náplní praktické část této diplomové práce. K získání informací bylo zvoleno dotazování prostřednictvím anketního šetření. Vyhodnocení získaných údajů včetně vlastních závěrů a pokusu o doporučení k řešení stávajícího stavu genderové problematiky je obsahem

praktické části této práce. Část praktická se skládá jednak z tabulkové části, která sumarizuje výsledky realizovaného anketního šetření a rovněž z komentáře k získaným údajům a zobecnění jeho výsledků. Samotný anketní lístek a tabulky četností odpovědí jsou připojeny k této práci jako příloha.

V závěrečné pasáži předkládané diplomové práce jsem provedla vyhodnocení, jestli a jak se mi podařilo naplnit předsevzetí, která jsem si před začátkem jejího zpracování vytýčila.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Gender – pojem, definice

Gender – relativně nový pojem, který se ve společenských vědách začal používat až ve druhé polovině 20. století, a proto tento výraz není příliš znám mezi širokou laickou veřejností. Co si tedy pod tímto představit, co vlastně znamená, jaká je jeho podstata, odkud pochází a jak mu vlastně rozumět? To je několik otázek, na které se pokusím odpovědět dřív, než rozvinu vlastní téma své diplomové práce.

1.1 Gender

Tento termín má základ v latinském „genus“, nebo-li typ, rod. Pochází také ze starého indoevropského slova „genere“, které znamená generovat, produkovat (Křížková, 2007). Do češtiny je tento pojem přejat ze soudobé angličtiny, tady znamenal gramatický rod. Ve starověké řečtině označoval rod (Maříková, 1982). Pro účely mé diplomové práce zahrnuje pojem gender očekávání, předsudky a specifika v postavení mužů a žen, kulturní rozdíly mezi mužem a ženou, které jsou sociálně a společensky podmíněné (Šiklová in Věšínová-Kalivodová, Maříková, eds. 1999).

Zjednodušeně se dá říct, že gender vyjadřuje představu o lidské společnosti¹ rozdělené na dvě skupiny a to na muže a ženy. Tyto skupiny mají podle této představy odlišné mužské (maskulinní) a ženské (femininní) charakteristiky. Nejedná se však pouze o charakteristiky či odlišnosti biologické, ale o soubor dalších vzájemných vztahů mezi mužem a ženou. Jedná se o soubor struktur a podmínek, které říkají, např. co ve společnosti znamená být mužem a naopak co znamená být ženou, jaké bude v dané situaci typické chování muže a jaké bude naopak chování ženy (Malina a kol., 2009).

Dle Maříkové (1982) pojem gender představuje rozdíly mezi mužem a ženou, mezi muži a ženami anebo mezi mužským a ženským. Přičemž jsou tyto rozdíly vnímány jako dané, normální, přirozené, a proto tedy neměnné. Rozdílné chování,

¹ Jan Keller (1992) – „Společnost je souhrn individuí jednajících s ohledem na jednání druhých, a to v určitém historickém, prostorovém, kulturním a sociálním kontextu, jehož parametry mohou ovlivňovat jen částečně“ (Smetáčková, Vlková, 2005)

vlastnosti a postavení mezi mužem a ženou nejsou z pohledu gender určeny biologicky ani geneticky, ale společnost je vytváří sama, jedná o lidský „výtvor“, lidskou konstrukci. Odráží se v nich přejaté obyčeje, zvyky, hodnoty a normy dané společností. Vznikají a vyvíjejí se postupem času, jsou podmíněny kulturně, historicky a sociálně, jsou formovány naší sociální zkušeností. Gender následně ovlivňuje a směřuje individuální vlastnosti konkrétních lidí k určitému chování, postojům, názorům typickým pro muže nebo pro ženy. Výsledkem toho se pak logicky může stát, že takto zformované chování, postoj či názor nám mohou připadat jako přirozené a dané (Maříková, 1982).

Gender lze chápat, podle Smetáčkové a Vlkové (2005), jako soubor charakteristik, který je spojován s obrazem ideálního muže nebo ideální ženy a zároveň je kulturně² a historicky proměnlivý. Tuto skutečnost však zakrývá spojování těchto charakteristik s biologickým pohlavím.

Závěrem k této pasáži bych k objasnění pojmu gender použila jednu z neoficiálních definicí, která myslím si, docela dobře vyjadřuje to podstatné a která gender charakterizuje jako: *„Pojem, který odkazuje na sociální rozdíly (v protikladu k biologickým rozdílům) mezi muži a ženami, které jsou kulturně a sociálně podmíněné, konstruované, tj. mohou se v čase měnit a různí se jak v rámci jedné kultury, tak mezi kulturami. Jsou předmětem socializace. Závaznost těchto rozdílů tedy není přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.“* (slovník-cizich-slov.abz.cz).

Je nutné zopakovat, že gender je konstruktivní prvek moderní společnosti, je to sociální kategorie, prostřednictvím které můžeme sledovat rozdíly mužů a žen, ale i porušování lidských práv (Šiklová in Věšíňová-Kalivodová, Maříková, eds., 1999).

S pojmem gender souvisí nebo lépe řečeno se k němu váže řada dalších pojmů. Postupně si všimnu těch, podle mého názoru nejdůležitějších a nejužívanějších, které se pokusím objasnit.

² Kultura – „složitý celek zahrnující vědění, jazyk, víru, umění, právo, morálku, hodnoty, normy, obyčeje a dovednosti členů určité společnosti“ (Smetáčková, Vlková, 2005)

1.2 Pohlaví

Často je pojem gender spojován, někdy i zaměňován s pojmem pohlaví. Vztah mezi oběma termíny tj. pohlaví a gender je chápán často různě. Pro řešení otázek souvisejících s problematikou genderu lze termín pohlaví chápat zjednodušeně jako biologické označení jedince podle odlišných znaků mužských a ženských. Toto biologické pohlaví určují u novorozenců porodníci podle tvaru vnějších genitálií.

Biologicky je pohlaví určeno párem pohlavních chromozomů³ XX nebo XY. Zda se narodí žena či muž, je dáno početím, kdy spermie oplodní vajíčko. Spojí-li se chromozomy X, bude mít narozené dítě ženské pohlavní orgány, spojí-li se naopak chromozom X s chromozomem Y, narozené dítě bude mít mužské pohlaví. Jelikož žena může předat pouze chromozom X, zda se oplodněné vajíčko vyvine v mužský či ženský plod, závisí na genetické výbavě muže (srov. Karsten 2006; Renzetti, Curran 2003).

V odborné literatuře se však objevují i takové názory, že i pohlaví má také svou historii a je lidským konstruktem, závislý na kulturním kontextu (Malina a kol., 2009).

Přes tyto, dá se říct vcelku ojedinělé teorie, převládá názor, že pohlaví je kategorie biologická a je základem, na kterém společnost vytváří společenskou kategorii, kterou je gender (Renzetti, Curran, 2003).

Gender však nutně nemusí odpovídat pohlaví jedince. Pokud je gender a pohlaví ve shodě, je jedinec heterosexuální. Pokud ve shodě nejsou, je jedinec transsexuální, tzn. cítí se být opačným pohlavím.

Logicky na pojem gender a pohlaví navazují dva spolu úzce související pojmy a to femininita a maskulinita.

1.2.1 Femininita

Slovník cizích slov (www.slovník-sizich-slov.abz.cz) definuje pojem femininita také (feminita) jako: tzv. „*ženské somatické nebo psychické znaky, rysy, vlastnosti osobnosti, chování a prožívání*“.

³ Chromozom – „*struktura v jádře eukaryotické buňky, která je nositelem genetických informací. Je tvořena dvoušroubovicí DNA a proteiny*“ (Relichová in Malina a kol., 2009)

Původ tohoto pojmu vychází z latinského „femininum“, což v překladu znamená gramatický ženský rod. Jde o soubor vlastností, vzhledu, chování, životního stylu a dalších znaků, ale i citů vnitřních pocitů apod., které jsou v různých typech a stupních vývoje společnosti chápány jako typicky ženské, jsou spojovány s ženami – ženskost, ženská genderová role.

V různých dobách a různých společenských a kulturních formacích má femininita různé charakteristiky, jsou s ní spojovány různé vlastnosti a rysy např. v euroamerické společnosti je to fyzická atraktivita, starostlivost a péče o druhé, emocionalita (vzrušení, citovost, přecitlivělost), submisivita (tendence jedince nechat se vést), pasivita (nečinnost, poddajnost, trpnost, nebojovnost, netečnost). Drobné odchylky od těchto „základních charakteristik“ femininity jsou následně dány např. věkem, etnicitou, sociokulturní příslušností (Malina a kol., 2009).

V souvislosti s pojmem femininita se vyskytují další dva pojmy (femininí chování, feminismus), o kterých pouze krátce.

Femininní chování – jeho cíle upřednostňují prostředí, smysl života, sounáležitost. Femininí chování je charakterizováno starostlivostí o druhé, otevřenější, méně průbojné, citlivé až jemné. Jedinci, kteří se takto chovají, více naslouchají, velkou důležitost kladou na vztahy a k dosažení svých cílů volí především konsensus (shoda názorů, souhlas, společný postoj, součinnost) nebo alespoň kompromis (dohoda na základě vzájemných ústupků), snaží se dlouho vyjednávat a při svém rozhodování nepostupují vždy přísně exaktně (přísně vědecky, přesný, dokonalý) tzn. že zde sehrává svou roli i určitá forma emoce, citu (Hofstede in Henych, 2010).

Feminismus – hnutí, které vychází z přesvědčení o nerovném postavení žen ve společnosti a které si klade za cíl:

- dosáhnout politickou, ekonomickou a sociální rovnost s muži,
- prosazovat práva a zájmy žen ve společnosti,
- odstranit genderové stereotypy.

Feminismus má řadu směrů, všechny však mají společných několik témat, k nimž patří zejména:

- otázka moci v souvislosti s postavením žen a mužů,
- rovné příležitosti žen a mužů/genderová rovnost,
- rovné zacházení, nediskriminace z důvodu pohlaví,
- rovný přístup ke vzdělávání,
- rovný přístup k zaměstnání a s tím související rovné odměňování a rovné zastoupení žen ve vedoucích funkcích,
- rovné zastoupení žen v politice (Malina a kol., 2009)

Zmiňují-li femininitu, která vyjadřuje to, co považujeme za typicky ženské vlastnosti, chování, myšlení, ale i vnitřní prožívání atd., nesmím opominout maskulinitu.

1.2.2 Maskulinita

Při výkladu tohoto pojmu slovník cizích slov (www.slovník-sizich-slov.abz.cz) uvádí: „*maskulinita = mužské rysy chování*“.

Původ slova maskulinita pochází rovněž z latiny, kde masculinum, v gramatice znamená mužský rod. Maskulinita je chápána a vysvětlována jako mužskost, jako souhrn charakteristik, které jsou na určitém historickém vývojovém stupni a různých společnostech přisuzovány mužům nebo jsou s muži spojovány – mužská genderová role. Maskulinitu však nelze chápat pouze jako chování, které je od mužské populace očekáváno, ale i tady, stejně jako je tomu u žen, jde také o vlastní chování a vnitřní, citové prožívání (Malina a kol., 2009).

Maskulinita má i další charakteristické znaky shodné s femininitou a to:

- v laickém pojetí je biologicky daná a tím pádem neměnná,
- je doplňující k femininitě,
- zde je odlišnost – ve většině oblastí je nadřazována femininitě (Malina a kol., 2009)

I maskulinita má svoje charakteristické rysy, které ve vazbě na stupně historického vývoje a na druhy společensko – ekonomických formací, vykazují svoje odlišnosti. Aby srovnání resp. rozdílly mezi mužskými a ženskými vlastnostmi a rysy bylo vypovídající, použiji opět euro americkou zónu, kde muži jsou spojováni např. s fyzickou silou, materiálním zabezpečením blízkých, s racionalitou, nezávislostí,

technickou zdatností a dovedností, s aktivitou. Větší či menší nuance a odlišnosti jsou dány, stejně jako u ženské části populace, např. věkem a sociokulturní příslušností. Podle některých autorů však postupně dochází k tomu, že ceněny jsou i ty charakteristiky, které byly dříve považovány za vyloženě ženské (srov. Connell, 1995; Smetáčková in Malina a kol. 2009).

Maskulinní chování – je přímočaré, agresivnější, jde jasně k cíli a je méně než u feminního chování ovlivňováno vedlejšími vlivy (city, nálady). K dosažení požadovaného jde muž většinou formou přetlačení druhého, prosazení se. Za základní hodnoty jsou u maskulinního chování považovány úspěch, orientace na cíl, výkon a možnost vyniknout. (Hofstede in Henych, 2010)

Vztah mezi maskulinitou a femininitou

Maskulinita (mužskost) a femininita (ženskost), v obou případech se jedná o sociokulturní normy dané společností, tedy to co se očekává a co je přípustné. Společné pro tyto je, že jsou kulturně a historicky proměnlivé, jde tedy o sociální konstrukt = lidský výtvar. Existují vedle sebe, vzájemně se ovlivňují a vytváří, vždy jedna z nich doplňuje tu druhou. Obecně je považována maskulinita za nadřazenou femininitě. V podstatě se dá říci, že jedna bez druhé nemá smysl, nemůže existovat.

1.3 Genderová identita

Rudolf Kohoutek, profesor na katedře psychologie Pedagogické fakulty Masarykovy university v Brně, definuje genderovou identitu jako „*úroveň ztotožnění se s mužskou či ženskou existencí*“ (www.slovník-sizich-slov.abz.cz).

Podle socioložky Marie Čermákové je genderová identita pojem, který: „*označuje osobní zkušenost s mužskou nebo ženskou existencí*“. Ve skutečnosti vše, co muž nebo žena dělá a prožívá, má souvislost se sociálním statutem⁴, a tím, je-li určen jako mužský nebo ženský (Čermáková, 1982).

⁴ Sociální status – „*úroveň a význam pozice, postavení v dané společenské skupině*“ (www.slovník-sizich-slov.abz.cz)

Ne vždy byl ale pojem genderové identity chápán právě takto. Dřívější definice genderové identity o ní hovořily jako o něčem biologicky daném a neměnném, byla postavena do shody s pohlavní nebo sexuální identitou. Definice vycházely z toho, že genderová identita je odvislá od genitálně daného pohlaví, jinak řečeno ženy se prožívají jako ženy, protože mají ženské vnější pohlavní orgány a vznikly ve společnostech, které byly naprosto přísně organizovány podle příslušnosti k jednotlivým pohlavím (Kessler, 1998 in Malina a kol., 2009).

Teprve v pozdějším období byly zohledněny v nových definicích i tyto vzájemné vztahy. Z toho následně vyplývá, že genderová identita není jednoznačně daná, ale že je vytvářena a ovlivňována historickým vývojem a společensko-ekonomickou formací – je sociálně konstruovaná. Člověk se, podle těchto poznatků a vyhodnocení, cítí jako žena (muž), protože se chová jako žena (muž) a protože, a tady je ten zásadní rozdíl v chápání genderové identity, okolí na něj reaguje jako na ženu (muže) (Malina a kol., 2009).

Genderová identita chápe rozdíly mezi mužem a ženou z hlediska kulturní a sociální odlišnosti, v protikladu k rozdílům biologickým. Rozdíly mezi mužem a ženou z jejího pohledu nejsou přesně dané a neměnné, ale mohou se, a také se mění, v závislosti na čase nebo v závislosti na společensko-ekonomické formaci a v jejím rámci se mohou měnit uvnitř jednotlivých kultur, etnik. Je tedy dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami (Čermáková, 1982).

Podstatným rysem genderové identity je skutečnost, že se jedná o vnitřní pocit, vnitřní prožívání každého jedince jako příslušníka toho kterého genderu. Každý člověk tuto příslušnost cítí sám, je naprosto soukromá a vnitřní záležitost každého z nás.

Genderová identita, tzn. člověk se cítí a chová se jako žena či muž a okolí ho také tak vnímá, převážně odpovídá biologickým předpokladům daným pro ženu či muže, je-li gender ve shodě s pohlavím. V běžném životě se však vyskytují, tak jako prakticky u všeho, samozřejmě i výjimky, tzv. transgender – „*složitý proces vnímání vlastní sexuální a genderové identity*“ (Malina a kol., 2009). Transsexuálem je člověk, který má prvotní pohlavní znaky ženy, ovšem psychicky se cítí být mužem nebo naopak má všechny pohlavní znaky muže, ale cítí se být naopak ženou, zjednodušeně řečeno transsexuální jedinec se cítí být pohlavím opačným.

Transsexualita je pak lékařský termín pro tento jev. Operativní změnou může být uvedena do souladu biologická stránka identity se stránkou pocitovou (Malina a kol., 2009).

1.4 Genderová role

Objasnění pojmu genderová role prošlo svým vývojem, stejně jako prakticky celý pohled na problematiku genderu.

Zpočátku byla v procesu vytváření genderových rolí přisuzována člověku pasivní role. Podle této teorie každý jedinec přijímá vlivy, požadavky a působení okolního světa pouze pasivně, neprojevuje žádnou aktivitu. Tato teorie však nevydržela příliš dlouho. Postupně se totiž začalo přicházet na to, že lidské subjekty jsou naopak při osvojování si genderových rolí aktivní a svou roli uzpůsobují sobě, zejména svým osobním dispozicím a dále pak také životním podmínkám (rodina, vzdělávací systém, zaměstnání, volnočasové aktivity apod.), ve kterých žijí. Vědečtí pracovníci tak dospěli k názoru, že se nejedná o daný, neměnný prvek, ale že se jedná o prvek, který prochází svým vývojem a je odvislý od celé řady faktorů. (Smetáčková in Malina kol., 2009)

„Obsah konkrétních rolí, kromě toho, že je určován společenským kontextem, je i spoluutvářen jejich nositeli a nositelkami“. (Smetáčková, Vlková, 2005, s. 28)

Genderová role je ve vědeckém světě definována jako *„soubor zjevných i skrytých nepsaných předpisů, které jsou platné pro chování a jednání žen a mužů a vztahů mezi nimi“.* (www.management.gendernora.cz)

„Plnění genderové role můžeme srovnat s výkonem divadelní role; každý člověk ví, co jeho role obnáší.“ (Valdrová, 2010).

Závěrem k objasnění významu pojmu genderové role je potřeba uvést, že se hovoří o genderové roli mužské, o genderové roli ženské na stejné úrovni, dalo by se z toho vyvodit, že tyto dvě role se tvoří a existují vedle sebe. Z vědeckých poznatků a teorií však vyplývá, že podstatným rysem genderových rolí je tzv. nerovný status. Nerovný status znamená, že za stejných základních podmínek jako je např. věk, vzdělání, původ apod. jsou ve společnosti ženy vůči mužům v méně výhodné až znevýhodněné pozici (Valdrová, 2010).

1.5 Genderová rovnost

Při objasňování pojmu genderová role jsem končila zjednodušeně tím, že „*ve společnosti jsou ženy vůči mužům v méně výhodné až znevýhodněné pozici*“. S tímto konstatováním, které má svoji oporu ve vědeckých kruzích, je tak trochu v rozporu teorie a pojem genderová rovnost.

Genderová rovnost znamená rovnost mezi pohlavími, všichni lidé, bez ohledu na to, zda se jedná o muže či ženu, jsou svobodní ve svém osobním rozvoji, mohou tak konat bez omezení, která určují přísné genderové role, rozdílné chování, aspirace a potřeby žen a mužů jsou považovány za rovné a budou také stejně hodnoceny a podporovány (Dohnalová in Malina a kol., 2009).

Je mnoho důvodů, proto aby byla prosazována genderová rovnost, a toto jsou nejdůležitější:

- přispívá k dobru a užitku celé společnosti,
- výhodné společensky i ekonomicky,
- sociální udržitelnost.

Jak řekl Vladimír Špidla: „*Společnosti, které nevyužívají polovinu svého tvořivého potenciálu, nemohou obstát.*“ (Kavková, Appeltoová, 2010, s. 7).

Vlastními slovy řečeno je genderová rovnost, takový stav společnosti, kde nejsou nastaveny žádné hranice omezující postoj muže či ženy.

To však je, jak ukazuje praxe, pouze teorie, ale skutečnost je jiná. Statistické údaje např. dokazují, že ženy, které pracují na stejné pracovní pozici jako muži, mají v řadě případů nižší odměnu, i když dosahují srovnatelných výsledků. A to už je v řadě případů ze stran žen problematické, nastoupit na určitý post, protože je nepsaným pravidlem, že na ně jsou přednostně přijímáni muži a neočekává se nebo je hůře představitelné, že by na této pozici mohla pracovat žena. Obdobně je třeba tomu i např. v politickém životě, kde ve většině vedoucích politických funkcí jsou muži, protože „žena se tam prostě nějak nehodí“. To je pohled ze strany nerovného postavení ženy ve společnosti. Jsou ovšem i obrácené případy, mám na mysli to, že existují momenty, situace a povolání, kde není běžné a někdy to až není představitelné, že by na té pozici figuroval muž. Typickým příkladem je třeba muž na rodičovské dovolené nebo ošetřování dítěte mužem v době nemoci dítěte. Z povolání, u nichž si asi málokdo dokáže představit, že by ho mohl vykonávat muž

je třeba učitel v mateřské škole. A přece takový konkrétní případ existuje Bc. Jan Doležel v Mateřské škole Olomouc, Herrmannova 1, jejímž zřizovatelem je statutární město Olomouc.

Nejen ve světě, ale i v České republice se prosazování genderové rovnosti objevuje v řadě dokumentů a smluv. V České republice vzniklo v roce 1998 Oddělení pro rovnost při Úřadu vlády, které je národním koordinátorem politiky rovných příležitostí žen a mužů. Vypracovává národní akční plán prosazování rovnosti, připomínkuje chystané zákony, vydává dokumenty a příručky. K tématu rovných příležitostí mužů a žen pořádá konference, semináře a školení. Toto oddělení je zároveň i sekretariátem Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen. Každoročně aktualizují dokument Priority, tento je však kritizován, protože mu chybí koncept a systém. V prosazování rovných příležitostí žen a mužů se v současné době nejvíce angažují neziskové organizace a odbory (Kavková, Appeltoová, 2010).

„V politickém a hospodářském životě si populární tvrzení o rovnosti obou pohlaví protiřečí s realitou existující diskriminace“ (Oakley, 2000, s. 151).

1.6 Genderová smlouva

Marie Dohnalová, z Katedry studií občanské společnosti Fakulty humanitních studií UK v Praze definuje genderovou smlouvu jako *„soubor pravidel týkajících se genderových vztahů, jež ženám a mužům připisují různé povinnosti, hodnotu, práci.“* Tři úrovně těchto pravidel:

- rámec norem a hodnot celé společnosti,
- úroveň institucí (systém zaměstnání, vzdělání atd.),
- rámec rodiny (Malina a kol., 2009).

Jiná definice uvádí, že genderová smlouva je: *„Soubor implicitních a explicitních pravidel týkajících se genderových vztahů, která ženám a mužům připisují různou práci, hodnotu, zodpovědnosti a povinnosti; tato pravidla jsou definována na úrovni kultury – tj. norem a hodnot společnosti, institucí a socializačních procesů zejména v rodině“ (www.feminismus.cz).*

Z výše uvedených definic vyplývá, že se jedná o psaná i nepsaná pravidla, která přiřazují ženám a mužům různé práce, pozice, postavení, a to jak v celé společnosti, tak v rodině, ale i v zaměstnání, ve škole atd. Genderová smlouva tak popírá genderovou rovnost. Tím myslím, že formuluje-li odlišná pravidla pro muže a odlišná pravidla pro ženy, vlastně tím ukazuje, že rovnost neexistuje, vždy je tak jedno z pohlaví určitým způsobem znevýhodňováno.

1.7 Genderová diskriminace

O pojmu genderová diskriminace⁵ pouze krátce, bude dále popsán podrobněji ve spojení s trhem práce. Dle Aleny Křížkové (1982) se jedná o koncept, jenž „popisuje a vysvětluje způsoby zamezení přístupu ke zdrojům, možnostem a příležitostem jedinci pouze na základě určení jeho pohlaví.“ (www.socioweb.cz). Bez ohledu na individuální schopnosti jedince, ať už se jedná o muže či ženu, má přístup pouze k možnostem nebo statkům, které odpovídají typicky mužské či typicky ženské charakteristice.

1.8 Genderová socializace

V další kapitole se budu zabývat genderovou socializací obšírněji, tak jen ve stručnosti. V rámci socializace si člověk osvojuje přirozené hodnoty a zvyklosti kultury společnosti, ve které žije, ve které vyrůstal, ve které se narodil. V průběhu socializace se člověk učí být mužem či ženou podle představ této společnosti (Smetáčková, Vlková, 2005).

⁵ Diskriminace – neuznávání rovnosti s jinými (Malina a kol., 2009)

2 Výchova (genderová socializace), genderové stereotypy

V této kapitole se zaměřím hlavně na výchovu dětí a mládeže a na to, do jaké míry je výchova ovlivněná sociokulturními normami společnosti. S výchovou souvisí genderová socializace a genderové stereotypy⁶. Pokusím se tyto pojmy vysvětlit.

2.1 Genderové stereotypy

Již jedenkrát zmiňovaný Rudolf Kohoutek, profesor na katedře psychologie Pedagogické fakulty Masarykovy university v Brně definuje genderové stereotypy jako: „tradiční a často i diskriminační představy o typicky mužských a ženských vlastnostech a o rolích a pozicích mužů a žen ve společnosti“ (www.slovník-cizich-slov.abz.cz).

Antropologický slovník k významu genderový stereotyp uvádí:

Genderový stereotyp „(z latiny: *stereotypia*, „stálé opakování téhož“ a z angličtiny: *gender*, „rod“), zjednodušující a zevšeobecňující představa o femininitě či maskulinitě, která se obvykle nezakládá na přímé zkušenosti, ale je přebírána ze společenských diskurzů, kde se reprodukuje“ (Dufek, Pavlík in Malina a kol., 2009).

A ještě jeden pohled na problematiku genderových stereotypů:

„Genderové stereotypy označujeme jako očekávané obsahy nebo apriorní soudy, vážící se k genderovým kategoriím – maskulity a feminity. Stereotypy si osvojujeme v průběhu socializace jako „osvědčená“ a „pravdivá“ schémata odrážející dlouhodobou zkušenost příslušníků „naší“ kultury“ (Křížková, 2007, s. 25). A jelikož se stereotypy mění pomaleji než samotné chování lidí, je praxe genderových vztahů jiná (Křížková, 2007).

Zjednodušeně řečeno jsou genderové stereotypy představy, zjednodušené představy toho, jak by měl vypadat skutečný nebo možná ideální (maskulinní) muž a skutečná nebo možná až ideální (femininní) žena. Podstatná je však ta skutečnost, že tato zjednodušená interpretace předpokládá bipolární chápání, tzn. že normální muž podle genderových stereotypů nemá žádné prvky či charakteristiky ženské

⁶ Stereotyp – toto slovo poprvé použil žurnalista Walter Lippmann (1992) – psal o zjednodušených obrazech sociálních skupin (Lippa, 2009)

a zcela logicky zase naopak žena nenese žádné prvky či charakteristiky muže (Deaux a Kite, 1987 in Renzetti, Curran, 2003).

Genderové stereotypy jsou chápány jako přirozené, neměnné a univerzálně platné pro příslušníky toho kterého pohlaví, protože se očekává, že vlastnosti, vzorce chování, postoje a další charakteristiky, jež tvoří genderový stereotyp, přijímají všichni příslušníci daného pohlaví za své. Ze zkušeností víme, že od nich existuje nemálo příkladů různých odchylek. I přes existenci těchto odchylek hrají genderové stereotypy významnou roli v pohledu na muže a ženy (Renzetti, Curran, 2003).

2.2 Genderová socializace

Pro objasnění pojmu genderová socializace jsem si vybrala tři vysvětlení tohoto pojmu. První z nich je formulováno takto:

„Genderová socializace je proces, ve kterém si každý jedinec vytvoří představu o tom, co je typicky ženské a co typicky mužské ve společnosti, které je sám součástí; vytvoření vlastní genderové identity. Dochází k předávání osvědčených a zažitých kulturních obsahů“ (Malina a kol., 2009).

Druhé z nich uvádí: **genderová socializace** je proces, v němž se každý jedinec v průběhu celého svého života začleňuje do určité společnosti a přijímá její pravidla, hodnoty a normy chování. Probíhá na základě odměn a trestů, tj. vědomě, nebo skrytě prostřednictvím nenápadných impulsů (oblečení, hraček, zájmových činností) (www.feminismus.cz).

Jako třetí vysvětlení jsem si vybrala to, které formuloval na svých stránkách Český svaz mužů, což je občanské sdružení, které se zaměřuje na otázku rovnosti mezi muži a ženami a které bylo založeno jako *„racionální protiváha krajních a populistických názorů ohrožujících samotné základy soužití mužů a žen“* (www.svaz-muzu.cz). Genderovou socializaci chápou jako: **„Genderová socializace – proces, kdy se učíme mužským a ženským rolím, od útlého věku si osvojujeme sociální normy, hodnoty, utváříme si své vlastní „já“.** Každý se tak učí, jak by se měl chovat, vyjadřovat, oblékat, projevovat vůči svému okolí, jako muž či žena. Utváří si tím svoji genderovou identitu. Socializace probíhá po celý život,

nejprve v rodině, poté ve škole a mezi vrstevníky, ale socializují nás také média“
(www.svaz-muzu.cz).

Toto třetí vysvětlení se mi jeví pro laickou veřejnost jako nejsrozumitelnější a nejpochoitelnější. V této formulaci je zachyceno, že se jedná o proces sociálního učení, které každého jedince teprve formuje, teprve se utváří jeho genderová identita. To znovu potvrzuje názor, že gender a všechno s ním související (role, identita, smlouva, rovnost apod.) nejsou skutečnosti či vztahy předem dané nebo vrozené.

Vývoj jedince neprobíhá izolovaně, ale je značně ovlivněn okolím, společnostmi. Okolí, společnost v podstatě určuje, formuluje psané či nepsané normy a říká „co je normální, co je přijatelné“. A právě tyto normy bezprostředně určují genderový vývoj jedince. Děti v první řadě vnímají, jak se k sobě chovají jejich rodiče, jaké plní funkce doma a jaké mimo rodinu, vidí také obraz muže či ženy v médiích, jak se chová muž nebo žena na veřejnosti, jaké zastávají pozice (Smetáčková, Vlková, 2005).

Jak jsem již zmínila výše, socializace probíhá i díky médiím. Nejvíce na nás, ale hlavně na děti a mládež působí televizní vysílání. Ze svého dětství si pamatuji dva programy. Jeden vysílal několik hodin dopoledne, přes poledne byla přestávka a vysílalo se až odpoledne a večer. Druhý začal s vysíláním až vpoledne, většinou dokumentární filmy. Dnes existuje nespočet televizních kanálů, které vysílají často i nepřetržitě čtyřicet hodin denně.

Jak vypadají muži a ženy, jaké je jejich chování i to jaké jsou mezi nimi vzájemné vztahy, nám představují mnohobílné seriály. V nichž převládá rozmanitost zaměstnání a neomezené možnosti mužů. Perfektní ženu ukazují prostřednictvím její krásy a společenské role, u mužů je to bohatství a moc. Přitom se jedná o výtvar konkrétních lidí v konkrétních kulturních společnostech a jsou tedy závislé na jejich přesvědčení (Smetáčková, Vlková, 2005).

Děti jsou vystavovány genderovým signálům již ve velmi útlém věku. To jak si děti uvědomují, co je holčičí a co je klučičí, popisují různé teorie. V krátkosti se tedy zmíním o psychoanalytické teorii, teorii sociálního učení a teorii kognitivněvývojové.

Psychoanalytická teorie

Rakouský lékař Sigmund Freud je asi nejznámějším autorem a zastáncem psychoanalytické teorie genderové identity. Tato koncepce má název teorie identifikace. Děti prochází během vývoje několika stadii. V prvních dvou, orální a anální, nejsou rozdíly tak patrné. Jsou většinou závislé na matce, která o ně pečuje a uspokojuje jejich potřeby. Třetí vývojové období – falické, je zásadní pro uvědomování si odlišností. Tady dochází k identifikaci, dítě napodobuje rodiče stejného pohlaví (Renzetti, Curran, 2003).

Teorie sociálního učení

Tato teorie představuje utváření genderové identity sociálním učením. Děti si svou genderovou identitu osvojují pozorováním, nápodobou a modelováním chování dospělých osob stejného pohlaví, převážně rodičů (Smetáčková, Vlková, 2005).

Východiskem jsou empiricky pozorovatelné děje a jejich následky. Sociální učení probíhá dvěma způsoby:

1. posilování – systém odměny a trestu za určité chování,
2. modelování, nápodoba dospělých jedinců ve svém okolí.

Děti se nejvíce snaží napodobovat ty osoby, které se jsou pro ně vlídné a přátelské, a kterým se podobají. Do této skupiny osob tedy patří rodiče, sourozenci a vrstevníci stejného pohlaví (Bussey, Bandura, 1984 in Renzetti, Curran, 2003).

Kognitivněvývojová teorie

Tato teorie vychází z předpokladu, že se dítě v rámci svého chápání učí orientovat ve svém okolí a zároveň mu porozumět, v jaké míře dokáže dítě porozumět svému okolí je dáno jeho mentální vyspělostí (Renzetti, Curran, 2003).

Psycholožka Sandra Bem (1993) a její teorie utváření genderu vychází z kognitivní psychologie. V kultuře každé společnosti existují dané předpoklady, které udávají způsob chování a uvažování jedinců. Přičemž jsou tyto předpoklady součástí kulturních diskursů⁷ i institucí, v nichž jedinci žijí a osvojují si je. Tyto

⁷ Diskurs – rozmluva, rozhovor, rozprava; racionální rozbor nějakého tématu s argumenty a protiargumenty (Malina a kol., 2009)

představy pojmenovala jako „optická skla“, která svým působením utvářejí muže a ženy do stereotypních podob, z pohledu gender jsou tři:

- genderová polarizace – na základě odlišností je uspořádaná společnost,
- adocentrismus – muži jsou nadřazeni ženám, a ty jsou posuzovány podle mužského standardu,
- biologický esencialismus – rozdíly mezi muži a ženami jsou biologicky dané, to zdůvodňuje nadřazenost mužů a genderové uspořádání společnosti (srov. Renzetti, Curran, 2003; Jakrovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010).

2.3 Rozdílný přístup k chlapcům a dívkám

První rozdíly jsou již v přisouzených barvách. Chlapcům patří modrá barva, děvčatům pak růžová a červená. Když se mi narodil syn a já mu koupila červenou soupravu, všichni se divili proč zrovna červenou. Proč? Protože se mi líbila, tak proč ne? A jelikož jsme věděli, že se nám narodí syn, každý dárek od známých a rodiny byl modrý. Ať už to bylo oblečení nebo třeba plyšová hračka, např. modrý medvídek.

Nemalý význam hraje i oblečení, nejen jeho barva, ale zvláště jeho vlastnosti. Chlapci jsou oblékáni způsobem, který jim nebrání v pohybu, protože se od nich fyzická aktivita očekává. Naopak dívky v nažehlených šatech s naškrobenými volánky jsou nuceny se aktivních her zdržet. Rodiče stylem oblékání svých dětí také dávají najevo pohlaví dětí. I prostřednictvím oblékání dětí tedy rodiče utvářejí svět svých dětí podle genderu (Renzetti, Curran, 2003).

Dalším rozdílem je to, jak zařizujeme svým dětem dětské pokoje, jaké jim kupujeme hračky. Chlapec autíčko a děvče panenka, to je nepsané pravidlo, které všichni dodržují. A tak, když jdeme koupit hračku pro děvče, automaticky se v hračkářství díváme po panenkách, kočárcích, kuchyňkách, nádobíčku a jiných hračkách spojených s domácími pracemi a péčí o dítě. Pro chlapce pak vybíráme nářadí, různá auta a autodráhy, stavebnice. To odpovídá tvrzení americké psychologičky Esther R. Greenglass (1995), že hračky pro chlapce podporují „*směřování z domu*“, oproti tomu u dívek „*domácí aktivity*“. Hračky volíme také podle toho, jak si představujeme budoucnost našeho dítěte, nebo podle toho jaké

máme povolání. Např. otec je požárník, pak chlapcův pokoj je plný hasičských autíček, matka je baletka, v pokoji dcery přinejmenším visí baletní piškoty. Stejně se chováme v oblasti sportu. Hraje-li otec fotbal, předpokládá se, že se mu bude věnovat i syn. Pokud nemá syna, ale dceru, že bude také hrát fotbal po otci, se již neočekává (Karsten, 2006).

Různé typy hraček určené pro chlapce a různé typy pro dívky také automaticky rozvíjí různé vlastnosti a dovednosti. Zvědavost, vynalézavost, manipulační a konstrukční dovednosti (různé stavebnice), soutěživost a agresivitu (hračky s vojenskou tematikou) u chlapců. U dívek je to tvořivost, pečovatelský přístup a atraktivita. „*Dívčí hry se zaměřují na oblékání, úpravu vzhledu a vůbec na to, aby si dívky vyzkoušely svou budoucnost – schůzky s přítelem, manželství ..., naopak klukovské hry – to je soutěž a konflikt, boj dobra se zlem*“ (Lawson, 1989 in Renzetti, Curran, 2003, s. 116).

Výjimkou není ani dětská literatura. I tady se setkáváme s rozdílným zobrazením ženy či muže z hlediska jejich charakteristiky. Ve většině knížek je hlavním hrdinou mužská postava, např. Malý princ, Honzíkova cesta, O Mikešovi. V pohádkových knihách je hrdina princ, který zachraňuje něžnou a krásnou princeznu. Princ je vystižen jako bojovný, ctižádostivý, silný, odvážný, chytrý, neohrožený, sebejistý a princeznu zdobí šarmantnost, jemnost, emoce, krása, jsou vnímány jako bezmocné, slabé, poslušné, závislé (Renzetti, Curran, 2003).

Podobně jsou zobrazeny muži a ženy v učebnicích a dalších pomocných textech používaných při školní výuce. Například vezmeme-li učebnici matematiky pro sedmý ročník základní školy, můžeme se dočíst ve slovních úlohách následující: *vedoucí školní jídelny objednala ..., maminka dala na stůl rozkrájený koláč..., tatínek vyráběl poličky do kuchyně..., maminka připravovala svačinku..., Lukáš zkoušel, jak dlouho vydrží pod hladinou..., ... tatínek natankoval benzin....* V pracovním sešitě prvouky na prvním stupni se v obrázcích objevují převážně ženy: *u lékaře - lékařka, v lékárně - lékárnice, doma - maminka s mixérem v ruce, v prodejně – pokladní, taktéž žena.* Ženy a dívky jsou opět spojovány s domácími pracemi, muži a chlapci s vědou, technikou a výkonem. Ve spojitosti s povoláním, je to mladá a bezdětná zaměstnaná žena, starší žena pak jako dobrá matka, a to naproti

mužům s jejich významnějším povoláním a vyšším finančním příjmem. Snad žádná učebnice ani dětská kniha nezobrazuje skutečný, reálný život (Karsten, 2006).

Rovněž na chování chlapců a děvčat pohlížíme rozdílně. Rodiči velmi oblíbená věta: „*Chlapi nebrečí.*“, je důkazem toho, že od kluků se očekává tvrdost, hrdost, odvaha, bojovnost odolnost apod. Naopak děvčata mají být citlivá, něžná, pečlivá, slabá, křehká Čím jsou pak děti větší, tím výraznější tyto rozdíly jsou.

Je zdokumentováno, že od rodičů přicházejí směrem k chlapcům většinou podněty tělesné a hrubě motorické, kdežto k děvčatům jazykové a jemně motorické podněty. Pokud jde o rané dětství, rozdíly v zacházení s děvčaty a chlapci se dnes poměrně ztrácí, ale v dalším průběhu dětství se neustále zvyšují požadavky na chování podle stereotypu pohlaví (Karsten, 2006).

2.4 Rozdíly ve výchově chlapců a děvčat

Výchovné cíle pro chlapce a dívky nejsou stejné, jelikož již sami rodiče přijímali tradiční stereotypy pohlavních rolí od svých rodičů. Rozdílnost cílů výchovy můžeme pozorovat dodnes, i když poslední dobou vlivem „modernizace“ dochází k pomalému a postupnému vyrovnávání těchto rozdílů pohlavních rolí.

Tato rozdílnost znamená pro chlapce i dívky jisté nevýhody. Pro chlapce i pro dívky je tou nejbližší osobou matka, od chlapců se očekává, že se od matky odpoutají a přiblíží se otci, tím se s ním identifikují a učí se chování odpovídající mužské pohlavní roli. Na rozdíl od chlapců, jež otcové vybízejí ke správnému mužskému chování, tj. k nezávislosti, samostatnosti a síle, jsou naopak dívky v samostatnosti a nezávislosti omezovány, tím jsou potlačeny silné stránky jejich osobnosti a tudíž jim schází to zdravé sebevědomí. A protože jsou dívky ve stínu drsnějších kluků, je pro ně nesnadné projevit se jako osobnosti.

Výchova bez rozdílů by tedy měla poskytovat chlapcům a dívkám stejné možnosti ve svém rozvoji. Chlapci by tak nebyli méně citliví vůči druhým a stejně tak by dívky nepostrádaly sebevědomí a nezávislost (Karsten, 2006).

Dále se budu věnovat vzdělávání, které s výchovou velmi úzce souvisí. Problematikou vzdělávání se budu zabývat z pohledu gender.

2.5 Genderové prvky v českém školství

Mluvíme-li o vzdělávání, základním či středním, každý člověk si toto vzdělávání spojí se školou. Nicméně mimo nejdůležitější a hlavní úkol každé školy, což je získávání vědomostí a dovedností, si žáci a žákyně jejím prostřednictvím utváří pohled na společnost s jejími hierarchiemi a vztahy a učí se porozumět této společnosti jako sociálnímu systému.

Ačkoliv se zdá, že současný vzdělávací systém poskytuje mužům i ženám, respektive chlapcům i dívkám rovné příležitosti, bohužel tomu tak není. Dívky jsou všeobecně serializovány jako ženy, jsou od nich očekávané jiné výsledky, které jsou i jinak hodnocené než je tomu u chlapců. A to navzdory tomu, že každá dívka stejně tak jako každý chlapec je jako jedinec individuální.

Stereotypní názor, že chlapci dospívají později než dívky, má negativní vliv na hodnocení výkonů. U chlapců se předpokládá, že špatné známky jsou pouze dočasné a postupem času a na vyšším stupni vzdělávání se zlepší. Naopak u dívek se zlepšení nepředpokládá, spíše naopak, že se zhorší a dosažené výsledky jsou u nich posuzovány jako maximální. Je tedy nevyhnutelné, že genderová serializace má diskriminující účinek (Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010).

I komunikace učitelů se žáky a žákyněmi je rozdílná, a to zejména ve frekvenci a obsahu. S vyučujícími komunikují žáci častěji než žákyně, žáci mají snahu na sebe upozornit odpověďmi na otázky a to bez předchozího vyvolání vyučujícím, přitom u chlapců se toto chování toleruje častěji než u dívek, u nich je totožné chování hodnoceno jako nevhodné. Jak uvádí Myra a David Sadkerovi (1994) učitelé u chlapců více dbají na opravování chyb, vedou je k samostatnému vyhledávání a opravování chyb, které udělali. Dávají žákům složitější úkoly než žákyním. Chlapci jsou také častěji chváleni za intelektuální výsledky, zatímco dívky spíš za příjemné vystupování a upravený zevnějšek (Renzetti, Curran, 2003).

Škola jako instituce genderové nerovnosti reprodukuje, ale hlavně je legitimizuje, vzdělávací systém se tak stává jedním z nejmocnějších genderovacích mechanismů ve společnosti (Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010).

3 Situace na pracovním trhu

Současné genderové ideologie o muži chlebovárci se formovaly již během průmyslové revoluce, kdy docházelo k migraci obyvatelstva z vesnic do měst, odcházeli tak ze zemědělství za prací do továren. Ženám se dostávala jen monotónní a únavná práce, ke které nepotřebovaly žádnou kvalifikaci. To platilo pro ženy z dělnické vrstvy, které z ekonomických důvodů musely pracovat za mzdu, ženy střední a vyšší vrstvy nepracovaly a staraly se o domácnost. Počet pracujících žen se za války poměrně zvýšil, musely nahradit muže, a to hlavně ve zbrojním průmyslu. Na rozdíl od západních zemí, kde se po válce ženy vrátily do domácností, v socialistickém táboře naopak vládla snaha o „rovnoprávnost“ mezi muži a ženami být zaměstnání a pracovat za mzdu. Bohužel k rovnoprávnosti nikdy nedošlo a to z toho důvodu, že ženám scházela potřebná kvalifikace (Smetáčková, Vlková, 2005).

„Obecně je postavení žen na trhu práce spojeno s nižšími mzdami, nižší účastí na řízení a rozhodování, nižší prestiží a naopak vyšším ohrožením dosavadní pozice a vyšší nezaměstnaností.“ (Fischlová 2002 in Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010, s.21).

3.1 Genderově segregovaný pracovní trh

Segregace práce - zaměstnání představuje podíl mužů a žen v různých typech povolání a na různých pozicích. Rozlišuje se horizontální segregace, která udává vysoký podíl zastoupení mužů či žen v odlišných oborech a vertikální segregace, která poukazuje na nerovnost v zastoupení mužů a žen na určitých pozicích spojených s odpovědností, přičemž ženy jsou v kariéřním postupu omezenější než muži (srovnej www.feminismus.cz, www.svaz-muzu.cz, Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010).

Genderová segregace na trhu práce je ukazatelem nerovnosti mužů a žen v této oblasti. Tzv. ženská povolání se vyznačují:

- vysokou mírou práce na částečný úvazek,
- malými možnostmi kariéřního postupu,

- omezeným přístupem k dalšímu vzdělávání,
- slabším sociálním zabezpečením,
- menší prestiží a nižšími výdělky.

V této souvislosti se hovoří o tzv. segmentaci pracovního trhu a rozlišuje se mezi „primárním“ a „sekundárním“ sektorem (Doeringer a Piore 1971 in Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010).

primární sektor – převládají muži:

- dobrý výdělek,
- jistota pracovního místa,
- dobré pracovní podmínky,
- možnost kariérního růstu.

sekundární sektor – převládají ženy:

- špatně placená zaměstnání,
- omezené možnostmi postupu,
- špatné pracovní podmínky,
- vysoká nejistota.

Existují různé teorie, které se pokouší o objasnění genderové segregace na trhu práce. Např. **neoklasická ekonomická teorie** se soustřeďuje na pracovní trh:

- rozdílný lidský kapitál mužů a žen,
- muži nezůstávají doma s dětmi, tudíž jsou pro zaměstnavatele výhodnější a méně nákladní,
- ženy, aby zkombinovaly práci a rodinu, raději volí nenáročná a tím pádem méně placená zaměstnání,
- hovoří se o přirozené dělbě práce, bez ohledu na skutečnost, že se jedná o důsledek sociálních mechanismů.

feministická/genderová teorie se naopak soustřeďuje na sféru soukromou mimo pracovní trh:

- ženy jsou odpovědny za výchovu a péči o děti a rodinu,
- muži nesou odpovědnost za finanční zabezpečení rodiny,

- toto rozdělení rolí způsobuje nerovnoměrnost lidského kapitálu mužů a žen dříve než na trh práce vstoupí (Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol.,2010).

V odborné literatuře se můžeme setkat i s pojmy oborová segregace nebo podniková segregace, obojí na základě pohlaví. Oborová segregace na základě pohlaví znamená, že ženy a muži jsou zaměstnáni ve stejném oboru nebo odvětví, a to na stejné pozici, ale ve skutečnosti je jejich náplň práce odlišná. Obdobně je tomu též u podnikové segregace na základě pohlaví, ale tady se nejedná o obor, ale o jeden podnik nebo společnost.

S pracovní segregací na základě pohlaví se setkává každodenně velká většina zaměstnaných mužů i žen, a to i přes tendenci jejího poklesu v poslední době, ovšem tento pokles je jen mírný a zasahuje jen určitou část populace (Renzetti, Curran, 2003).

3.1.1 Důsledky pracovní segregace

Omezení pracovních možností je jedním z hlavních a nejvýznamnějších důsledků genderové segregace. To znamená více omezení a méně možností pro ženy, mnoho tzv. ženských zaměstnání je vnímáno jako nezajímavé a jednotvárné práce, u nichž se neočekává samostatnost, nevyžaduje kvalifikace ani inteligence (Renzetti, Curran, 2003).

Dalším důsledkem je tzv. „skleněný strop“, který představuje určité bariéry, které zamezují ženám v postupu na vyšší pozici v organizaci a drží je na nižších úrovních. Ženy takto naráží na skleněný strop povětšinou v mužském prostředí. Naopak muž, pracuje-li v „ženském“ oboru se veze tzv. „skleněným výtahem“ nahoru na vyšší post, a to bez odpovídajícího vzdělání či patřičné praxe (srov. Renzetti, Curran, 2003; Smetáčková, Vlková, 2005).

V neposlední řadě patří k důsledkům segregace na pracovním trhu také rozdíl, nerovnost v platovém ohodnocení mužů a žen. Přestože se dnes struktura zaměstnaných žen, co se vzdělanosti a věku týká, přibližuje struktuře zaměstnaných mužů, nikde na světě nedosahují zaměstnané ženy stejné průměrné mzdy jako zaměstnaní muži, a to ve všech odvětvích a pracovních hierarchiích (Čermáková in Věšíňová-Kalivodová, Maříková, eds., 1999). Přitom se v praxi setkáváme s tzv.

ženskými zaměstnáními, kde je potřeba vyšší odpovědnosti, vzdělání i úsilí, než u těch lépe ohodnocených mužských. A jelikož jsou typické ženské vlastnosti považovány za vrozené, nejsou tím pádem ohodnocené (Smetáčková, Vlková, 2005).

Zásadní vliv na mzdové rozdíly mužů a žen má i lidský kapitál⁸ a jeho některé kategorie, např. věk a charakter pracovního místa, např. jedná-li se o podnikatelský či nepodnikatelský sektor. Nejmenší mzdový rozdíl je ve věkové skupině do 29 let, to protože v této věkové skupině je rovnost v nejvyšším dosaženém vzdělání mezi muži a ženami, a také ženy nejsou znevýhodňovány péčí o dítě. V současnosti se posouvá hranice pro narození prvního dítěte k věku třiceti let ženy (Křížková, 2007).

Dále se budu zabývat možnostmi dalšího vzdělávání žáků a žákyň po ukončení základní školní docházky. Stupeň vzdělání a také jeho kvalita je jedním z hlavních činitelů ovlivňující možnosti a příležitosti uplatnění na trhu práce.

3.2 Výběr povolání

Z historie víme, že ženám nebylo umožněno vzdělávání tak, jako je tomu dnes. V současnosti studují, mají možnost studovat, dívky na všech stupních vzdělávací soustavy.

3.2.1 Rovnost dívek a chlapců ve vzdělání

Nerovné šance založené na genderu se ve vzdělávacím systému projevují na dvou úrovních:

- na úrovni rovného přístupu dívek a chlapců ke vzdělání a
- ve studijních výsledcích dívek a chlapců.

Rovná příležitost mužů a žen ke vzdělávání pořád ještě neznamená genderovou rovnost v samotném vzdělávacím procesu a v jeho konečných studijních výsledcích. Tyto výsledky a jejich hodnota, jako např. dosažený stupeň vzdělání, pak

⁸ Lidský kapitál – jako tržní kategorie kombinuje fixní zdroje (např. IQ, manuální zručnost, kreativní potenciál aj.) s variabilními vklady (vzdělání), kde výstupem je lidský potenciál použitelný na trhu práce (Půtová in Malina a kol., 2009)

skýtají různé šance při pracovním uplatnění, ale i postavení ve společnosti (Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010).

„Slovy Sandry Bem (1993), chlapci a dívky nahlíží na možnosti svých vzdělanostních drah nereflektovanou optikou, skrze pomyslné genderové čočky.“ (BEM, 1993 in Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010, s. 41)

3.2.2 Rozhodování o střední škole

Genderová dělba práce, kde jsou muži živitelé rodiny a ženy určeny k biologické reprodukci, péči o děti a domácnost, stojí za rozhodováním žáků a žákyň základních škol o svém budoucím povolání, stojí i za tím, jakou životní dráhu si chlapec nebo dívka zvolí. Na rozdíl od chlapců musí dívky při svém rozhodování vzít v úvahu požadavky kladené na ženy ve společnosti, jimiž jsou rodina a děti. Nemálo žen tedy stojí před rozhodnutím, zda se raději věnovat kariéře nebo se naplno „obětovat“ rodině. V současnosti je více dívek s maturitou a také začínají převyšovat počet mužů ve studiu na vysokých školách. Přesto si však stále volí vzdělání a povolání v tzv. ženských oborech, jež neznamení takovou prestiž a finanční ohodnocení, jako ty mužské, a to proto, že v nich vidí snadnější možnost skloubení dětí, rodiny a zaměstnání. A právě tato „víra v racionální volbu tzv. ženského povolání, ve kterém se předpokládá menší pracovní nasazení za méně peněz a možnost skloubitelnosti s péčí, je tak jedním z mechanismů, jak udržet ženy na nevýhodných pracovních pozicích.“ (Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010, s. 135).

3.2.3 Podřízenost vzdělávacího systému

Původně probíhal vývoj vzdělávacího systému samostatně, až během dvacátého století se začíná podřízovat potřebám pracovního trhu. Nejdříve se otevíraly učební obory potřebné k zajištění odborné kvalifikace pro průmyslová odvětví. K zastávání určité pozice začínají být potřebná osvědčení o nabytých znalostech a dovednostech získaných vzděláváním (Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010).

3.3 Kombinace práce, rodiny a osobního života

Mluvíme-li o sladění profesního a rodinného života, většina lidí si představí ženu, matku, a přitom i muži vedou profesní a zároveň rodinný život. Je to opravdu záležitost ženy, kdo se tímto musí zabývat více. Proto jsou ženy nuceny vyhledávat povolání, ve kterých pro ně sladění péče o rodinu a profesního života bude snazší (Jarkovská, Lišková, Šmídová a kol., 2010). Muži se otázkou zda přerušit postup v kariéře, aby více času a energie věnovali dětem a soukromí nevěnují, je pro ně přirozenější, že je tato oblast vhodnější pro ženu (Karsten, 2006).

Práce, mám na mysli placené zaměstnání, neznamena pro ženu jen ekonomickou nezávislost na muži, ale nabízí daleko víc. Daleko více zaměstnaných žen má vyšší sebevědomí než ženy „v domácnosti“, k tomu jim pomáhá vlastní seberealizace. Zaměstnané ženy mají více známých a přátel, navazují také více osobních i pracovních kontaktů (Maříková in Věšínová-Kalivodová, Maříková, eds., 1999).

Ženám je vyhrazena péče o děti a domácnost, tedy oblast soukromá, mužům naopak oblast politiky, zaměstnání apod., což je oblast veřejná. Tyto oblasti se navzájem doplňují, jedna bez druhé nemůže existovat. Může se tedy zdát, že muži a ženy jsou si rovny tím, že každý má svou dominantní oblast. Ve finančním hodnocení ani důležitosti ve společnosti bohužel srovnatelné nejsou (Jarkovská in Gender management).

Téma kombinace práce a rodinného života je také předmětem práce firemních personalistů. Tento problém je zásadně spojován se ženou – matkou, muži - otcové ve většině případů nejsou považováni za rovnocenné rodiče, ani se od nich neočekává, že by např. doma nahradili matku při ošetřování nemocného dítěte.

Firma v ekonomicky vyspělé zemi, která zavádí různá opatření ke zjednodušení kombinace práce a rodiny či osobního života mimo práci nejenže získává sociální ocenění, ale také si zvyšuje prestiž, na trhu práce se stává atraktivnější a tím má větší možnosti ve výběru svých zaměstnanců, stává se tak i více konkurenceschopnější. Opatření ke snadnějšímu skloubení práce a rodiny by měla přinášet především snížení stresu, který vzniká z konfrontace mezi povinnostmi a závazky v práci a v rodině, také spokojenost s prací. Vzniká tak pracovní prostředí vstřícné a podporující své zaměstnance, což přináší jisté výhody zaměstnavatelům,

např. usnadňuje týmovou práci, snižuje fluktuaci pracovníků, snižuje se absence z rodinných a osobních důvodů, zvyšuje se spolupráce a motivace.

K výše zmiňovaným opatřením patří např. podnikové jesle, školky, popřípadě sponzorování podobného zařízení mimo podnik, vhodná organizace pracovní doby a úvazku, kontakt s rodiči na mateřské nebo rodičovské dovolené, jejich školení, práce na zkrácený úvazek nebo práce z domova během rodičovské dovolené, atd.

Pokud jsou práva a povinnosti obou stran nastavena vyváženě jsou přínosem pro zaměstnance i jejich zaměstnavatele (Maříková, 2007).

V současné době se již nabízí velké množství přijatelných řešení, jak úspěšně skloubit kariéru, péči a výchovu dětí a starost o domácnost. Je však zapotřebí, aby pracovníci (ženy i muži) a zaměstnavatelé, tyto možnosti znali, vnímali je a rozuměli jim. Zharmonizování profese a soukromého života má podstatný význam pro kvalitu života (Valdrová, 2006).

3.3.1 Péče o děti

Muži se do péče o děti zapojují čím dál více, ale většinou až ve věku od pěti do patnácti let, tedy v době, kdy už jsou samostatnější, kde se spíše zaměřují na relaxaci, sport a vzdělávání, základní péče o děti tak nadále zůstává na ženách.

Ženy přicházejí svým způsobem o nezávislost, ale na druhou stranu mají větší možnost vytvořit si s dětmi blízký vztah, a to jak s dcerou, tak i se synem, sledují jak dítě roste a vyvíjí se, jsou u prvních krůčků, u prvních slov atd., o to vše otcové přicházejí (Renzetti, Curran, 2003).

K péči o děti neodmyslitelně patří rodičovská dovolená. Pro většinu mužů je přirozené, že doma s dítětem zůstává žena – matka. V současnosti však ženy plánují svou budoucnost jinak než jejich matky. Dnešní mladé ženy usilují o seberealizaci, o ekonomickou nezávislost, později se vdávají a později tak zakládají rodiny, chtějí se dělit s partnerem (manželem) v péči o děti i domácnost. Postupně se mění původní význam manželek – hospodyněk a snižuje se význam mužů – živitelů (Valdrová, 2006).

Ze skandinávských zemí k nám přichází „modely dobrého otcovství“. Norský sociolog Holter (2003) se ve své knize *Can Men Do It? (Zvládnou to muži?)* zabývá genderovou rovností a jejím prosazováním, kde čerpá právě ze zkušeností s touto

problematikou v severských zemích. Poukazuje na to, že prvotní myšlenka v rovné rozdělení starosti o domácnost a děti právě s příchodem prvního dítěte nejsou snadno realizovatelné, pořád existují bariéry založené na tradici (Valdřová, 2006).

Tři hlavní modely podle Holtera:

- egalitární model – oba rodiče se nadále věnují své profesi a o dítě pečuje další osoba. I když část příjmů připadne na placené hlídání, stále je to ekonomicky nejvýhodnější model a nejvíce se přibližuje rovnosti partnerů. Nevýhodou však je málo času rodičů na dítě.
- model jednoho plného a jednoho částečného pracovního úvazku – jeden z rodičů se dále věnuje své profesi na plný úvazek a druhý na poloviční či zkrácený pracovní úvazek. Protože muži mají stále vyšší příjmy než ženy, jsou to oni, kteří ve většině případů pokračují ve své profesi na plný pracovní úvazek, je to pro rodinu ekonomicky výhodnější.
- tzv. chlebovárcovský model – jeden z rodičů dál pokračuje ve svém zaměstnání a druhý se věnuje péči o dítě. I v tomto případě je to většinou žena, která se vzdá kariéerního růstu. Ženatý muž s dětmi je pro zaměstnavatele stabilnější pracovní silou, od toho se také odvíjí výše platu (Kubíčková in Gender management).

Valdřová (2006) připomíná švédský model rodičovské dovolené, ta činí celkem 480 dní, z toho 390 dní je určeno pro oba rodiče, přičemž 60 dnů je určeno výhradně matce a 60 dnů výhradně otci, zbytek z těchto 390 dní může čerpat jak otec, tak matka. V roce 2003 činil rodičovský příspěvek 80% hrubého příjmu.

V České republice byla „mateřská dovolená“ vyhrazena pouze matkám a to až do 1. ledna 2001, kdy byla nahrazena „rodičovskou dovolenou“, na kterou již mohou nastoupit i muži – otcové. Bohužel mnoho mužů – otců tuto možnost zapojit se do péče a výchovy dětí stejně jako ženy – matky nevyužívají. Přetrvávají překážky sociální i ekonomické (Kubíčková in Gender management).

K ekonomickým překážkám, které odrazují české muže od rodičovské dovolené, bezesporu patří nízká výše rodičovského příspěvku. Od roku 2004 je možné současně s vyplácením tohoto příspěvku vykonávat i výdělečnou činnost bez

jakéhokoli omezení výše příjmu z této aktivity. Tímto krokem je jen zdánlivě odstraněná finanční závislost na partnerovi, protože pravdou zůstává neslučitelnost zaměstnání na plný úvazek s celodenní péčí o dítě.

Ustálené užívání termínu „dovolená“ v souvislosti s péčí o dítě je zavádějící, jelikož tento pojem neobsahuje skutečnou péči a práci v tomto období rodičem vykonávanou. Termín „dovolená“ je pro mnohé častěji výrazem pro odpočinek, lenošení, čas bez práce a povinností, čímž nesporně rodičovská dovolená není (Křížková, 2007).

„ ... rození dětí je biologickou funkcí, a tudíž ženskou činností, avšak domácí práce je sociálně-ekonomickou funkcí, a tudíž z hlediska pohlaví neutrální.“ (Oakley, 2000, s. 149).

3.3.2 Domácí práce

V tradičním pojetí manželství, se žena stará o rodinu a domácí práce, které jsou neplaceným zaměstnáním, aby se mohl muž věnovat svému placenému zaměstnání a postarat se tak o rodinu z ekonomické stránky. V dnešní době však ve většině manželství musí z finančních důvodů pracovat oba manželé, ale i tak panuje mezi muži názor, že domácí práce jsou určeny především ženám.

Přestože je práce v domácnosti společensky i ekonomicky nezbytná, za skutečnou práci není považována, protože:

- nemá pevně stanovenou pracovní dobu,
- nemá žádnou specializaci,
- není nikdy hotová,
- principem je okamžitá spotřeba,
- je vykonávaná s láskou a starostí o druhé,
- je vykonávána v soukromí,
- není placená – to je asi hlavní důvod, proč není považována za skutečnou práci ani ženami (Renzetti, Curran, 2003).

V českých rodinách ženy věnují práci spojené s domácností více času než muži. Většina žen přináší do rodinného rozpočtu podstatně menší příjem než muži,

tento rozdíl se tedy snaží kompenzovat větším podílem práce doma. To ale neznamená, že v opačném případě, kdy bude mít muž menší příjem než žena, bude vykonávat víc domácí práce zase on.

Muži mají snahu na počátku společného soužití s partnerkou či na začátku manželství v domácnosti vykonávat určité domácí práce k zajištění jejího chodu, ale s příchodem dítěte velmi často tyto snahy ustupují. Tak dochází i v emancipované rodině k přechodu k tradiční se stereotypní rolí muže a ženy, která opět znevýhodňuje ženu (Bierzová, 2007).

3.4 Genderová diskriminace

Neboli diskriminace podle pohlaví, jejímž jádrem je stereotypní pojetí představ o typicky mužských a ženských vlastnostech a o rolích a pozicích mužů a žen ve společnosti, je díky mechanismům jejího udržování a její reprodukce hluboko zakořeněná v naší mysli (Křížková, 1982).

Diskriminace žen může být zvyšována i faktem, že postavení ženy v zaměstnání je chráněno. V mnoha zemích existují různé předpisy upravující pracovní podmínky žen (Oakley, 2000). V České republice je tímto předpisem, který zakotvuje právo žen na zvýšenou ochranu zdraví při práci a právo na zvláštní pracovní podmínky Listina základních práv a svobod čl. 29. Ochranu v pracovněprávních vztazích zaručuje Zákoník práce, a to diferencovaně pro ženy v obecném měřítku a pro těhotné ženy a matky malých dětí.

V Zákoníku práce je stanoven zákaz klást při přijímacích pohovorech do zaměstnání otázky týkající se soukromého či rodinného života, takovéto zacházení je pak označováno jako diskriminační (Křížková, 2007). Přesto jsem se s touto „diskriminací“ setkala v době marné snahy najít zaměstnání po ukončení „mateřské“ dovolené. Při každém pracovním pohovoru mi byly kladeny stejné otázky: „Kolik máte dětí? V jakém věku? Plánujete další dítě?“. V té době byli oba mí rodiče již ve starobním důchodu a v jakémkoli případě by bylo o syna postaráno bez nutnosti mé nepřítomnosti v zaměstnání. Bohužel to pro potenciální zaměstnavatele nestačilo. Dítě pro ně znamenalo větší překážku pro případnou absenci v práci pro jeho případné onemocnění, než čerpání volna ke studiu, které

však znamenalo reálnou nepřítomnost v zaměstnání. Jedna z úřednic olomouckého úřadu práce mi při jedné návštěvě řekla „... teď jste mladá, ale bohužel máte malé dítě, až bude dítě větší a samostatné, to vy už ale budete stará ...“ Ani jsem netušila, jak pravdivé je to, co mi řekla. Na jedné straně mi přístup ze strany zaměstnavatelů vadil, na straně druhé chápu, že zaměstnávat někoho, kdo představuje riziko časté nepřítomnosti v zaměstnání, je nevýhodné a často problematické se zajištěním zástupu hlavně u menších organizací v podnikatelské sféře.

Výše jsem se zmínila o Zákoníku práce v souvislosti s diskriminací. Do tohoto zákona se tento pojem zařadil až se vstupem České republiky do Evropské unie. Jednou z podmínek přijetí do Evropské unie byla politika rovných příležitostí mužů a žen, proto byly postupně přijímány novely zákona o zaměstnanosti:

- Zákon č. 167/1999 Sb. – přichází s rozšířením diskriminačních znaků (např. gender, manželský a rodinný stav).
- Zákon č. 155/2000 Sb. – diskriminace v pracovněprávních vztazích, opatření na uchování zájmů rodiny.
- Zákon č. 46/2004 Sb. – právní zakotvení pojmu sexuální obtěžování jako diskriminace v pracovněprávních vztazích; implementace směrnic ES, kterými se mimo jiné provádí zásada rovného zacházení bez ohledu na pohlaví.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, s účinností od 1. 1. 2007 přinesl zásadní změnu v oblasti rovnosti příležitostí mužů a žen, rovného zacházení a nediskriminace. Jde pouze o rámcové vymezení bez přesné formulace s odkazem na zvláštní předpis tzv. antidiskriminační zákon, který má diskriminaci přesně upravovat. Dosud nenabyl konečné podoby a nebyl ani schválen.

Pro mnohé jsou to tedy jen změny formální. Nebudou-li existovat kontrolní a podpůrné mechanismy k prosazování rovnosti, nelze k rovnému postavení žen a mužů v pracovním prostředí dosáhnout (Křížková, 2007).

3.5 Situace před a po roce 1989

V socialistickém režimu byla emancipace žen zahrnuta v politickém programu, byla tedy nastolena politickými orgány shora. Na začátku stála měnová reforma v roce 1949, kdy se stal druhý příjem do rodinného rozpočtu nezbytným. Pracovní trh se však ženám otevřel již během války „díky“ pracovní povinnosti. Ženy musely zastoupit muže i v tradičně mužských povoláních jako průvodčí, řidičky tramvají a podobně, v zaměstnání pak zůstávali i po válce.

Tři období socialistického modelu:

První období – padesátá léta minulého století. „*Svou rovnoprávnost dokazují ženy nejlépe svým zaměstnáním*“ (A. Zápotocký in Sokačová, ed., 2009 s.15). V praxi to znamenalo zařazení žen do pracovního procesu kvůli nedostatku pracovních sil. Pozitivní na tom byl proces rychlého zvyšování kvalifikace a vzdělanostní úrovně žen.

Druhé období – konec let padesátých a celá šedesátá léta. Začíná diskuze o roli žen v zaměstnání a v rodině, o rovném rozdělení práce v rodině mezi mužem a ženou se nemluví. V souvislosti s reformou hospodářské politiky začíná diskuze o malé efektivnosti ženské práce. Vzdělanostní úroveň žen neodpovídá ani tady počtu žen ve vedoucích pozicích.

Třetí období – počátek s nástupem normalizace po roce 1969. Nastává stagnace ve vývoji.

Socialistický režim nastavil docela vysoký standard rovnoprávnosti žen ve společnosti:

- vysoká kvalifikační a vzdělanostní úroveň žen,
- ženské tělo nebylo veřejným majetkem a žena sexuálním objektem,
- zpřístupnění trhu práce ženám,
- finanční nezávislost ženy.

České ženy sice dokázaly využít všech možností, které jim socialistický model emancipace zaváděn shora nabízel, byly emancipované, aniž by si to uvědomovaly, ale neumí o svá práva usilovat, jsou pro ně samozřejmostí (Wagnerová in Sokačová ed., 2009).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkum

V praktické části své diplomové práce jsem se zaměřila na dvě oblasti genderové dělby práce, a to profese a domácí práce. Snažila jsem se zmapovat, jak společnost, muži a ženy v různých věkových kategoriích s různým stupněm vzdělání vnímají vybraná povolání, zda je považují za typicky „mužská“ či typicky „ženská“ zaměstnání. Druhá oblast je zaměřená na rodinu, tedy každodenní práce spojené s chodem domácnosti a péčí o děti, konkrétně se zabývám problematikou muž – otec na rodičovské dovolené.

4.1 Cíle práce

Hlavní cíl

- Určit, zda v současné společnosti přetrvává stereotypní názor na genderovou dělbu práce mezi muži a ženami.

Dílčí cíle

- Zjistit, zda má vliv pohlaví, věk a stupeň vzdělání na rozdělení profesí na typicky „mužské“ a typicky „ženské“.
- Zjistit, zda má vliv pohlaví, věk a stupeň vzdělání na rozdělení prací v domácnosti. Setrvává i nadále tradiční pojetí mužské a ženské role ve společnosti?
- Zjistit, zda má vliv pohlaví, věk a stupeň vzdělání na pozitivní názor na problematiku muže – otce na rodičovské dovolené.

4.2 Metoda výzkumu

Technikou sběru dat bylo zvoleno dotazování prostřednictvím anketního šetření. K získání potřebných informací byly kladeny uzavřené otázky s možností výběru. Celkem bylo položeno sedm otázek.

První tři otázky směřovaly k osobním údajům:

- Pohlaví.
- Věk – rozdělení do 4 věkových kategorií;
do 25 let – období, ve kterém se snažíme osamostatnit a odcházíme od rodičů, přichází první zaměstnání;
25 – 35 let, v tomto období se zakládají rodiny, člověk by už měl vědět, čeho chce v životě dosáhnout, jaké jsou jeho životní cíle a priority;
36 – 55 let, období nejproduktivnějšího věku;
56 a více let, období, ve kterém z rodinného kruhu odchází děti, rodiče zůstávají sami, mnozí se rozvádí.
- Stupeň dosaženého vzdělání – všechny stupně vzdělání, které umožňuje vzdělávací soustava české republiky získat.

Konkrétní otázky, které jsou předmětem mého anketního šetření, jsou otázky zaměřené na vnímání genderové dělby práce.

První z těchto otázek se týká vhodnosti vybraných povolání pro muže či ženu. Vybráno bylo devatenáct povolání, která teoreticky mohou vykonávat obě pohlaví a jedno povolání, které zákon ženám zakazoval. Jedná se o zákaz práce žen v podzemí (zákon č. 441/1990 Sb.) v návaznosti na úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 45/1935, o zaměstnávání žen podzemními pracemi v podzemí a dolech všech druhů. Česká republika od této úmluvy odstoupila a od 24. 4. 2009 tento zákaz již neplatí. Další tři otázky anketního šetření jsou otázky zabývající se přímo rodinou. Pátá a šestá otázka se ptala na vykonávání domácích prací, konkrétně - které respondent sám vykonává a dále které nevyžaduje, aby je vykonával partner. Poslední otázkou jsem chtěla zjistit názor dotazovaných na rodičovskou dovolenou mužů, jestli k této problematice zaujímají pozitivní postoj, či ne.

Anketní lístek, který byl v rámci anketního šetření rozeslán, je přílohou č. 1 diplomové práce, jeho distribuce proběhla v podobě listinné i elektronické. Distribuci anketních lístků jsem se snažila zvolit cíleně tak, aby ve vybraném vzorku respondentů byly zastoupeny nejen všechny zvolené věkové kategorie a pohlaví, ale také, aby v něm bylo zastoupeno co nejširší spektrum druhů povolání a všechny stupně vzdělání. Proto jsem o spolupráci požádala jak pracovníky úřadů, tak

i zaměstnance výrobního procesu, služeb a část anketních lístků jsem rozdala nahodile svým známým, kteří je rozeslali dále.

Počet kusů anketních lístků v distribuci	600 kusů
Vráceno vyplněných	517 kusů
Návratnost	86,20 %

4.3 Struktura respondentů

Anketního šetření se zúčastnilo 517 obyvatel města Olomouce a jeho okolí, z toho bylo celkem 252 mužů, tj. 48,74 % a 265 žen, tj. 51,26 % z celkového počtu odevzdaných odpovědí. Tento poměr se téměř shoduje s poměrem žen a mužů v rámci celé ČR, který byl ke konci roku 2010 podle dostupných údajů Českého statistického úřadu na úrovni 50,9 % žen a 49,1 % mužů. Následující tabulky ukazují věkovou a vzdělanostní strukturu získaného vzorku respondentů:

Tabulka 1 - Struktura zúčastněných respondentů

<i>Vzdělání</i>	<i>Věkové kategorie</i>				<i>celkem</i>
	<i>do 25 let</i>	<i>25 – 35 let</i>	<i>36 – 55 let</i>	<i>56 a více let</i>	
Základní	3 2,91 %	0 0 %	3 1,51 %	11 13,25 %	17 3,29 %
Střední vyučení	40 38,83 %	36 27,27 %	68 34,17 %	26 31,33 %	170 32,88 %
Střední s maturitou	41 39,81 %	62 46,97 %	75 37,69 %	27 32,53 %	205 39,65 %
Vyšší odborné	8 7,77 %	9 6,82 %	10 5,02 %	1 1,20 %	28 5,42 %
Vysokoškolské	11 10,68 %	25 18,94 %	43 21,61 %	18 21,69 %	97 18,76 %
<i>celkem</i>	103 19,92 %	132 25,53 %	199 38,49 %	83 16,06 %	517

Tabulka 2 - Struktura zúčastněných mužů

MUŽI	Věkové kategorie				
Vzdělání	do 25 let	25 – 35 let	36 – 55 let	56 a více let	celkem
Základní	1 2,27 %	0 0 %	2 1,92 %	4 10,53 %	7 2,78 %
Střední vyučení	23 52,27 %	24 36,36 %	44 42,31 %	13 34,21 %	104 41,27 %
Střední s maturitou	19 43,18 %	30 45,45 %	35 33,65 %	10 26,32 %	94 37,30 %
Vyšší odborné	0 0 %	2 3,03 %	3 2,88 %	1 2,63 %	6 2,38 %
Vysokoškolské	1 2,27 %	10 15,15 %	20 19,23 %	10 26,32 %	41 16,27 %
celkem	44 17,46 %	66 26,19 %	104 41,27 %	38 15,08 %	252

Tabulka 3 - Struktura zúčastněných žen

ŽENY	Věkové kategorie				
Vzdělání	do 25 let	25 – 35 let	36 – 55 let	56 a více let	celkem
Základní	2 3,39 %	0 0 %	1 1,05 %	7 15,56 %	10 3,77 %
Střední vyučení	17 28,81 %	12 18,18 %	24 25,26 %	13 28,89 %	66 24,91 %
Střední s maturitou	22 37,28 %	32 48,48 %	40 42,11 %	17 37,78 %	111 41,89 %
Vyšší odborné	8 13,56 %	7 10,61 %	7 7,37 %	0 0 %	22 8,30 %
Vysokoškolské	10 16,95 %	15 22,73 %	23 24,21 %	8 17,78 %	56 21,13 %
celkem	59 22,26 %	66 24,91 %	95 35,85 %	45 16,98 %	265

Z předložených údajů vyplývá, že se do anketního šetření zapojilo a své odpovědi odevzdalo nejvíce respondentů ve věkové kategorii 36 až 55 let a z hlediska stupně vzdělání s dosaženým středoškolským vzděláním s maturitou. Toto rozložení je vykazováno u žen, naopak u mužů se shoduje věková kategorie, ale nejvyšší zastoupení mají muži se vzděláním střední vyučení. Podle získaných informací má naopak nejmenší zastoupení nejvyšší věková kategorie, tj. kategorie

56 a více let, z hlediska vzdělanostní kategorie respondentů s dosaženým základním vzděláním. V tomto případě je stejná struktura vykazování i samostatných kategorií mužů a žen. Potěšující je pro mě, že z celkového počtu 517 účastníků anketního šetření bylo téměř 20 % účastníků, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání. Jestliže jsem se obávala nízké účasti odpovídajících v nejnižší věkové kategorii, tak jsem byla mile překvapena jejich poměrně vysokým zastoupením a to také na úrovni necelých 20 %.

Celkově se ke struktuře účastníků anketního šetření domnívám, že se mi podařilo dosáhnout svého cíle uvedeného v úvodu, to znamená získat reprezentativní vzorek z pohledu věkového rozložení i z hlediska vzdělanostního, protože v celkovém vyhodnocení se pouze v jednom případě, a to u věkové kategorie 25 – 35 let se získaným základním vzděláním, objevuje nulový údaj. V ostatních případech byl vždy získán, i když někde pouze minimální.

4.4 Vyhodnocení otázek ankety týkajících se genderové dělby práce

Problematika genderu, genderových rolí, genderových stereotypů a genderové rovnosti je součástí běžného života nás všech, jen si to neuvědomujeme. V této části vyhodnocení anketního šetření jsou postupně zpracovány a okomentovány konkrétní otázky týkající se genderové dělby práce.

4.4.1 Otázka č. 4

KTERÁ Z UVEDENÝCH POVOLÁNÍ JSOU PODLE VÁS VHODNĚJŠÍ PRO ŽENU A KTERÁ PRO MUŽE?

Tato otázka obsahuje výběr náhodných dvaceti profesí:

lékař/lékařka	traktorista/traktoristka	řezník/řeznice
horník/hornice	školník/školnice	zedník/zednice
řidič/řidička MHD	zdravotní bratr/sestra	kominík/kominice
kadeřník/kadeřnice	ředitel/ředitelka	jeřábník/jeřábnice
květinář/květinářka	číšník/číšnice	uklízeč/uklízečka
lékárník/lékárnice	prodavač/prodavačka	steward/stewardka

kuchař/kuchařka

učitel/učitelka

V tabulkách četností, které jsou přílohou č. 1 této práce, jsou obsaženy odpovědi mužů a žen k jednotlivým povoláním. Ke každé profesi náleží dvě tabulky četností, jedna s odpověďmi mužů podle věkových kategorií a stupně dosaženého vzdělání, druhá obsahuje odpovědi žen, také podle věkové kategorie a stupně dosaženého vzdělání.

Lékař/lékařka

Celkem 48 % mužů považuje toto povolání vhodnější pro muže, 44,1 % mužů pro ženy a 7,9 % mužů hodnotí toto povolání za vhodné jak pro muže, tak pro ženy. O vhodnosti tohoto povolání pro muže odpovědělo 43 % žen. Pro 42,3 % žen je vhodnější pro ženy a na rozdíl od mužů 14,7 % žen považuje toto povolání vhodné pro muže i ženy, tj. o 6,8 % více než u názoru mužů.

Z těchto údajů vyplývá, že se nejedná o povolání typicky mužské či ženské. Osobně jsem naopak očekávala větší podíl odpovědí, které označí toto povolání jako vhodné pro obě pohlaví. Vycházím z toho, že jsou lékařské obory, které jsou typičtější pro muže (velká chirurgie) a naopak u dětského lékaře si dokáží lépe představit paní doktorku, možná proto, že ji malé dítě snáz přijme.

Zajímavé jsou údaje získané anketním šetřením u věkové kategorie 25 – 35 let, kdy se údaje, pokud jde o procentuální zastoupení, v podstatě shodují. Domnívám se, že příčinou toho může být právě změna pohledu na postavení ženy, pokud se jedná o její kariérní a profesní růst, a také zlepšení komunikace mezi oběma pohlavími v řešení této problematiky. V některých případech se také může jednat o řešení ekonomických problémů rodiny.

Horník/hornice

Z vybraných povolání se jedná asi o fyzicky nejnáročnější. Jak jsem se zmínila již dříve, bylo toto zaměstnání zákonem o zaměstnanosti ženám zakázáno. Asi žádná žena by toto zaměstnání nevykonávala z vlastní vůle a dobrovolně.

Tomu odpovídají i výsledky šetření. Z celkového počtu 265 žen, které se ankety zúčastnily pouze jedna jediná odpověděla, že toto povolání je vhodné pro ženu, což představuje zanedbatelných 0,38 % z celkového počtu žen. Taktéž většina

dotázaných mužů se shodla, že je toto povolání vhodnější pro muže než pro ženu. V absolutním počtu to byli pouze 3 muži z celkových 252 dotázaných, což je opět zanedbatelných 1,2 %. Vzhledem k takto nízkému počtu odpovědí a vcelku jednoznačnému pohledu mohlo jít při vyplňování ankety i o určitou formu recese.

Závěrem k této profesi je možné konstatovat, že je zde pohled dotázaných jednoznačný v tom směru, že se jedná o povolání vhodnější pro muže, tedy typicky mužské.

Řidič/řidička MHD

Nadpoloviční většina mužů (91,66 %) i žen (94,34 %) vnímá uvedené povolání jako vhodnější pro muže. O vhodnosti pro ženy odpovědělo kladně 4,37 % mužů a 1,51 % žen a pro 4 % mužů a 4,15 % žen je vhodné pro muže i ženy.

Pokud jsem však porovnála výsledky mého šetření u této profese s praxí, zjistila jsem zajímavý rozdíl. Celkem 36 respondentů, což je 6,96 % z celkové počtu dotázaných, odpovědělo, že je toto povolání vhodné pro ženy nebo vhodné pro obě pohlaví. Provedla jsem porovnání těchto údajů se skutečností v Dopravním podniku města Olomouce, kde bylo ke konci roku 2011 zaměstnáno na hlavní pracovní poměr celkem 234 řidičů MHD, z toho bylo 33 žen (DPMO interní sdělení z osobního oddělení), což představuje 14,10 % z počtu řidičů u DPMO. Ve srovnání s výsledky ankety je tak realita o více jak 100 % vyšší. Podle mého názoru zde může podstatnou roli hrát ekonomická situace, tzn. řešení pracovní příležitosti a možnost výdělků dle nabízených možností.

Kadeřník/kadeřnice

Z vyhodnocení odpovědí všech 517 dotázaných vcelku jednoznačně vyplynulo, že tato profese je veřejností považována za profesi typicky ženskou, lépe si dokáží představit kadeřnici než kadeřníka. Názor, že toto povolání je vhodné pro muže zastává 6 mužů tj. 2,4 % mužů a 8 žen tj. 3,02 % z celkového počtu oslovených žen. To, že profese kadeřník/kadeřnice je vhodná pro obě pohlaví si myslí celkem 9 mužů (3,57 %) a 15 žen (5,66 %). Ze získaných údajů lze rovněž vyvodit, že tento názor je prakticky shodný napříč všemi věkovými skupinami a všemi stupni dosaženého vzdělání.

Z vlastní zkušenosti se mohu s výsledky šetření u této profese ztotožnit, protože jsem se s mužem kadeřníkem setkala pouze výjimečně. Zajímavé by možná bylo zvolit vedle profese kadeřník/kadeřnice i profesi holič/holička, kde si možná lidé více představí pod tímto pojmem muže než ženu. Z takto postavené otázky ale jednoznačně vyplývá, že za profesí kadeřník/kadeřnice si drtivá většina respondentů představí ženu nikoliv muže.

Květinář/květinářka

Když uslyším pojem dvojici květinář/květinářka, vcelku jednoznačně si vybavím ženu prodávající květiny, s mužem jako prodejcem květin jsem se snad ještě ani nesečkala, stejně jako naprosto převážná většina veřejnosti.

S touto mou zkušeností se prakticky shodují i výsledky získané z prováděného šetření, která ze zadaných profesí je více vhodná pro muže, více vhodná pro ženy, a nebo si odpovídající dokáží v určitém povolání představit stejně tak muže jako ženu. Muže jako prodáváče květin si dokáže představit celkem 8 dotázaných a to pouze 5 mužů a ještě méně ženy, a to pouze ve 3 případech. Ještě méně je kladných odpovědí u varianty, že prodejcem květin může jak žena, tak i muž, kde takto odpověděli pouze 2 muži a 3 ženy. Z hlediska věkové struktury jsou ve výsledcích dvě kategorie, kde jsou odpovědi naprosto jednoznačné, a to u mužů do 25 let a naopak u nejstarší věkové kategorie žen, tj. 56 a více let.

Z výsledků, které jsem v rámci šetření získala, vyplývá, že profese prodáváče květin není naprosto typická pro muže.

Lékárník/lékárnice

V dřívějších letech byl pan lékárník váženým občanem a asi málokdo si dokázal představit na jeho místě ženu. Tyto zažité tradice se však už bohudíky změnilly a v profesi lékárnice pracuje již řada žen a i mezi veřejností je představa ženy jako lékárnice vcelku běžná. Toto tvrzení mohu doložit výsledky svého anketního šetření, kde tato profese byla jednou z vytypovaných.

Z celkového počtu dotázaných 517 respondentů dokonce představa o ženě lékárnici převažuje. Jednoznačně kladně odpovědělo celkem 291 dotazovaných, což je 56,29 % a navíc ještě 43 účastníků ankety si dokáže v této pozici představit obě

pohlaví, což je dalších 8,32 %, celkem tedy 64,61 %. Na představu lékárníka – muže bylo jednoznačně kladných celkem 183 odpovědí, tj. 35,40 %. Dá se říct, že s drobnými odchylkami je struktura odpovědí stejná jak u mužské tak u ženské části dotazovaných.

Podle mého názoru je docela zajímavé, že odpovědi jsou dosti vyhraněné, mám tím na mysli, že je poměrně malý podíl – 8,32 % - odpovědí s variantou muž i žena. Osobně jsem očekávala tuto variantu odpovědi jako častější.

V souvislosti s touto určitou vyhraněností je zajímavý pohled na velikost rozdílu v získaných odpovědích z pohledu stupně dosaženého vzdělání. Nejvyšší rozdíl u odpovědí (46,34 %) o vhodnosti tohoto povolání je u mužů v kategorii vysokoškolské vzdělání. 70,73 % mužů s tímto vzděláním odpovědělo, že je toto povolání vhodnější pro ženy a 24,39 % mužů v této kategorii hodnotí toto povolání jako vhodnější pro muže. U žen je nejvyšší rozdíl (31,53 %) o vhodnosti tohoto povolání v kategorii středoškolské vzdělání s maturitou. 62,16 % žen v této kategorii hodnotí toto povolání jako vhodnější pro ženy a 30,63 % žen, že je vhodnější pro muže.

Celkově lze tedy konstatovat, že lékárník/lékárnice je profese vhodná pro muže i pro ženy. Patrný je však, podle mého názoru, posun směrem od dřívějšího takřka 100% zastoupení mužů v této profesi po současný stav, kde mírně převažuje představa lékárnice – ženy. Tato skutečnost svědčí o rostoucí rovnosti v možnosti uplatnění mužů a žen.

Kuchař/kuchařka

Na pozici kuchaře/kuchařky si nadpoloviční část účastníků provedené ankety, přesně 51,64 %, představuje ženu, což je tím pádem logicky nejčastější jejich odpověď. V pomyslném žebříčku obsadila druhou pozici odpověď, že kuchařem by měl být jednoznačně muž. Tato odpověď se objevila v 38,88 % odpovědí. Nejméně odpovědí bylo, že kuchařem může být jak muž tak i žena (9,48 %).

Kladná odpověď ve prospěch žen je podstatně vyšší u mužů, kde takto odpovědělo 55,56 % dotázaných, zatímco ženy takto odpověděly ve 47,92 % případů. Naopak kladná odpověď ve prospěch mužů byla vyšší u žen, kde v jejich prospěch odpovědělo celkem 41,13 % účastnic ankety. Kladná odpověď ve prospěch

mužů zazněla u 36,51 % dotázaných mužů. Z pohledu věkové struktury je procentická struktura odpovědí u jednotlivých věkových skupin přibližně stejná, a to jak u mužů, tak u žen.

V tomto případě mě zajímalo, jak se postavili k otázce profese kuchaře nebo kuchařky respondenti podle dosaženého stupně vzdělání. Ve skupině zúčastněných mužů získali největší podíl muži u respondentů s vyšším odborným vzděláním, kde pro ně hlasovalo 50 % mužů s tímto stupněm vzdělání a u respondentů se základním vzděláním, kde tento podíl dosáhl výše 42,86 %. Ve stejné skupině, tedy u mužů hlasovali pro ženy nejvíce vysokoškoláci, kterých ze všech zúčastněných vysokoškoláků hlasovalo pro ženy 60,98 % a muži, kteří dosáhli stupně vzdělání střední vyučení s podílem 60,58 %. V dotazované skupině žen odpovědělo kladně ve prospěch mužů nejvíce žen s vyšším odborným vzděláním, jejichž podíl z jejich celkového počtu dosáhl výše 45,46 %, a prakticky stejného podílu dosáhly i odpovědi u žen, které dosáhly středního vzdělání s maturitou s podílem 45,05 %. Pro ženy v odpovědích u skupiny žen dosáhly nejvyššího podílu odpovědi u žen ve stupni vzdělání střední vyučení s 57,58 % a střední vzdělání s maturitou s podílem 47,75% z jejich celkového počtu, který se do anketního šetření zapojil.

U této kategorie povolání se mi nepodařilo najít nějakou souvislost v získaných údajích, která by se dala alespoň částečně zobecnit. Odpovědi jsou různorodé napříč celým spektrem dotazovaných, a to z jakéhokoliv úhlu pohledu.

Traktorista/traktoristka

Tato kategorie povolání vykazuje zcela jednoznačné výsledky, které podle mého názoru korespondují s obecným náhledem veřejnosti na „vykonavatele“ tohoto povolání a tím je jednoznačně muž. Z celkového počtu účastníků ankety (517) bylo pouze 11 odpovědí, které neuvádějí toto povolání jako vhodnější pro muže, což představuje 2,13 % dotázaných. Z těchto 11 odpovědí bylo 9 u odpovídajících mužů a pouze 2 u odpovídajících žen.

U této profese je zobecnění velmi jednoduché. Drtivá většina účastníků ankety nahlíží na profesi traktorista/traktoristka jako na profesi typicky mužskou a to bez ohledu na věkovou skupinu a dosažený stupeň vzdělání.

Školník/školnice

Za profesí školník/školnice si respondenti představují muže. Z celkového počtu dotázaných takto jednoznačně odpovědělo celkem 89,94 %. Jednoznačná odpověď ve prospěch žen se objevila pouze v 6,96 % odpovědí a společnou odpověď, tzn. školníkem/školnicí by mohl být muž i žena mělo 17 dotázaných, tj. 3,10 %.

Podle mého názoru si lidé pod touto profesí nepředstavují paní v mateřské školce, která uklízí, vydává dětem stravu a příležitostně vypomáhá s dětmi, ale už vcelku jednoznačně muže, který se stará zejména o provoz školy, provádí drobné opravy a zajišťuje obsluhu vytápění. Proto jsou výsledky u této profese tak jednoznačné.

Zdravotní bratr/sestra

Málokdo si za profesí zdravotní sestra dokáže představit muže, tedy zdravotního bratra. U věkové kategorie do 25 let bylo 100 % odpovědí u mužů i u žen kladných pro ženu. Ve věkové kategorii 25 – 35 let hodnotí tuto profesi vhodnou pro muže i pro ženu 5 respondentů stejně tak jako ve věkové kategorii 36 – 55 let. U nejstarší věkové kategorie nad 56 let takto odpověděli pouze 3 účastníci ankety. Vhodnější pro muže považuje toto povolání pouze 1 respondent, a to muž s vysokoškolským vzděláním ve věkové kategorii 36-55 let. Z celkového počtu respondentů je to zanedbatelných 0,19 %.

Ze získaných odpovědí tak jednoznačně vyplývá, že za touto profesí se pro naprostou většinu odpovídajících skrývá žena – zdravotní sestra, zdravotní bratr je, dá se říct, čestnou výjimkou.

Ředitel/ředitelka

Za touto pracovní pozicí se několik desítek let pozpátku prakticky 100% skrýval muž. V průběhu doby však došlo k určité změně, a to jak v pohledu lidí na ředitelku – ženu, tak i v reálném životě.

Ve výsledcích sice ještě stále převládá názor, že ředitel je muž, a to celkem v 63,64 % případech u oslovených osob. Ženu jako ředitelku si dokáže představit

26,50 % dotázaných a 9,86 % připouští, že ředitelem/ředitelkou by mohla být žena stejně tak jako muž.

Z těchto údajů lze vyvodit dva závěry:

- a) Na veřejnosti je postupně stále více připouštěna možnost ženy jako vrcholového manažera. Více tuto možnost, vcelku logicky, připouští mladší věkové kategorie, u starších přece jen převažuje náhled na pozici ředitele jako záležitost mužskou.
- b) Postupně narůstá snaha žen po seberealizaci, po uplatnění ve vrcholových funkcích, po kariéřním růstu a uplatnění dosaženého vzdělání.

Domnívám se, že tyto závěry svědčí o určitých posunech v zažitých pohledech na celou genderovou problematiku.

Číšník/číšnice

Od výsledků anketního šetření jsem v případě této profese číšník/číšnice očekávala „vyrovnaný souboj“. Po konečném sečtení výsledků se můj předpoklad potvrdil, bilance odpovědí byla velmi vyrovnaná. Z celkového počtu 517 dotázaných jich 245 preferovalo na této pozici muže, což je 47,39 %. Ženy ve svých odpovědích upřednostnilo celkem 230 dotázaných, což je 44,49 % všech odpovědí. Zbývajících 8,12 % respondentů si jako obsluhu v restauraci dokáže představit stejně tak muže jako i ženu.

Z přiložené tabulky k této profesi však lze vyčíst i jednu drobnou zajímavost. Obě pohlaví totiž ve svých odpovědích upřednostňují na této pozici vždy pohlaví opačné. U mužů je to 54,85 % z dotázaných mužů, jejichž odpověď jednoznačně preferovala jedno z pohlaví na této pozici, a to ženu. U žen je tento podíl ještě vyšší, a to 57,98 % dotázaných žen by zajištění těchto služeb raději přivítala od muže (do tohoto výpočtu nebyli zahrnuti respondenti a jejich odpovědi, které hodnotí toto povolání jako vhodné pro muže i pro ženu)

Obecný závěr z výsledků šetření u této profese je zřejmý – představa o muži číšníkovi nebo ženě číšnici je vyrovnaná, žádné z obou pohlaví není nijak výrazně v celkovém výsledku ankety upřednostňováno.

Prodavač/prodavačka

Představa o profesi prodavač/prodavačka vyzněla jednoznačně ve prospěch žen – prodavaček. Očekávala jsem, jak se ve výsledcích projeví skutečnost, že existuje takový sortiment prodáváného zboží, kde si třeba já nedokáži představit nikoho jiného než muže. Mám na mysli třeba prodejny hutního materiálu, prodejny stavebnictví s ohledem na jejich fyzickou náročnost nebo třeba prodejny železářství a prodejny s elektromateriálem a elektrospotřebiči. V konečných výsledcích však se tyto mé úvahy prakticky vůbec nepromítly.

Muže jako prodavače si totiž ze všech 517 dotázaných dokáže představit pouze 6 účastníků ankety (3 muži, 3 ženy) a v 26 (9 mužů, 17 žen) případech dotazovaní připouští, že prodavačem může být i muž i žena. Tato zjištěná skutečnost přece jen trochu naznačuje oprávněnost mých úvah o mužích jako prodavačích, protože více ve prospěch mužů zněly odpovědi od žen.

Převážná většina, tedy 485 odpovědí tj. 93,81 % vidí za pultem ženu. Jedním z možných důvodů tohoto výsledku může být často velmi nízké finanční ohodnocení této profese. V celé řadě případů se pohybuje měsíční výdělek nepřilíš daleko od minimální mzdy a to je pro muže jako předpokládaného „živitele rodiny“ výdělek naprosto nedostačující. Pro ženy s nižším stupněm vzděláním je to však, vzhledem k situaci na trhu práce, často jediný možný zdroj financí, což také částečně potvrzují výsledky provedeného šetření. Z celkového počtu 76 žen, které dosáhly základního vzdělání nebo vzdělání střední vyučení „pro muže“ neodpověděla ani jedna a pouze tři připustily, že prodavačem by mohl být vedle ženy i muž.

Z výsledků ankety u této profese „zvítězily na celé čáře“ jako prodavačky ženy. Jak jsem uvedla, může být jedním z hlavních důvodů této skutečnosti nenáročnost (jednotvárnost, monotónnost) a nízké finanční ohodnocení této práce.

Učitel/učitelka

Názory na muže – učitele jsou, i přes snahu o zvýšení jejich podílu v učitelských sborech, přece jen stále ještě v dosti výrazné menšině oproti názoru, že učitelské povolání by mělo být především záležitostí žen. Z odpovědí získaných prostřednictvím uskutečněné ankety vyplývá, že 289 dotázaných, což je 55,90 % z celkového počtu respondentů upřednostňuje přece jen u této profese ženu. Pro

muže se objevila jednoznačně kladná odpověď ve 184 případech, což je v absolutním vyjádření více jak o 20 % méně. Jak muže, tak ženu si dokáže představit za katedrou 44 dotazovaných, což je zbývajících 8,51 %. Z tabulek zpracovaných pro tuto profesi lze také vyčíst, že prakticky shodně se k této otázce staví ve svých odpovědích muži i ženy, žádnou výraznou odlišnost jsem nezjistila.

V posledním období je snaha o posílení učitelských sborů o zástupce mužské části populace. Jedním z prostředků, pomocí kterého se snaží příslušné orgány a instituce tuto snahu podpořit, je zvýšení mzdového ocenění práce učitele, což by mohlo být, zejména pro mladší učitele nebo pro potencionální posluchače pedagogických fakult, určitým motivačním prvkem. Tak by mohlo dojít postupem času k posílení mužské části pedagogických sborů.

Řezník/řeznice

Po vyhodnocení získaných odpovědí na otázku, zda profese řezník/řeznice je vhodná více pro muže nebo pro ženy, jsem dospěla k názoru, že si pravděpodobně někteří dotazovaní nesprávně vyložili náplň práce řeznického povolání. Já jako náplň práce tohoto povolání vidím především mimořádně fyzicky náročnou práci na jatkách při bourání jatečných zvířat. Domnívám se, že asi někteří si pod tímto pojmem představili roli prodavače v prodejnách masa a uzenin, která byla zahrnuta pod povolání prodavač/prodavačka. Jinak by asi nemohlo celkem 196 účastníků odpovědět, že řeznické povolání by mohla vykonávat žena. Samozřejmě, že bych si to ve zcela ojedinělých případech dokázala představit, ale že tento názor bude mít 37,91% všech dotazovaných a dalších 4,84% vyslovilo názor, že na této pozici může pracovat jak muž tak i žena. Jednoznačnou odpověď ve prospěch mužů tak mělo, podle mého názoru, „pouze“ 57,25 % dotázaných.

Zedník/zednice

Výsledky anketního šetření u této profese zcela potvrdily moje předpoklady a myslím si, že i obecné stanovisko veřejnosti. Naprostá většina dotázaných totiž zcela jednoznačně odpověděla, že profesi zedník podle nich může vykonávat pouze muž. Objevily se i naprosto ojedinělé odpovědi, že v této profesi může pracovat žena, a to ve třech případech ve skupině mužů u tří různých věkových kategorií.

V odpovědích žen jsem zaregistrovala dvě odpovědi, které připouštěly výkon tohoto fyzicky náročného povolání u mužů i u žen. Sama osobně jsem se ještě nikdy s variantou ženy – zednice v profesionální oblasti nesetkala, výjimečně u staveb v „rodinné režii“ na soukromých stavbách.

Výsledek u této profese není nikterak překvapivý a říká, že takřka stoprocentně platí zedník = muž.

Kominík/kominice

Z většiny odevzdaných odpovědí v rámci anketního šetření vyznělo, že kominické řemeslo je v povědomí veřejnosti přisouzeno mužům. Celkem tak odpovědělo 511 respondentů, což je 98,84 % ze všech dotázaných. Z šesti odlišných odpovědí byly tři odpovědi u mužské části dotázaných a ti si dokáží představit spíše ženu – kominici než muže – kominíka. U ženské části dotázaných to byly rovněž tři odlišné odpovědi. Ženy se ale na rozdíl od mužů domnívají, že tuto profesi mohou vykonávat obě pohlaví.

Kominík je dalším z povolání, kde panuje, dá se říct, jednoznačný pohled na jeho „vykonavatele“, kterým je muž.

Jeřábek/jeřábice

Při výkonu této, pro veřejnost mužské profese, jsem se setkala i s tím, že ji vykonávají výjimečně i ženy. Proto jsem se zvědavostí očekávala výsledky šetření u této profese. Získané údaje mé předpoklady potvrdily. Objevilo se totiž celkem 21 odpovědí, tj. 4,06 %, které si za tímto povoláním dokáží představit buď jenom ženu nebo muže i ženu shodně. Potvrzuje se tak tendence postupného pronikání ženského faktoru i do takto dříve typicky mužských povolání. Z 21 odlišných odpovědí bylo 9 odpovědí u mužské části tj. 3,57 % z celkového počtu zúčastněných mužů a 12 odpovědí u ženské části, což je 4,53 % z celkového počtu žen. I když jsou to čísla poměrně nízká, přesto z jejich vzájemného porovnání je možno vysledovat, že u mužů přece jen přetrvává v náhledu na ženu jako jeřábici poněkud konzervativnější názor. Domnívám se, že jednak se ženy cítí již více emancipované a druhým důvodem, který připouští ženy v této profesi, mohou být důvody

ekonomické a nedostatek jiných vhodnějších pracovních příležitostí, zejména v období minulého politického režimu.

Ze získaných údajů vyplývá, že i nadále převažuje tradiční náhled na výkon této profese, ale přece jen již dochází k pronikání ženského elementu do zaběhlého stereotypu. To znamená, že se zde pozvolna mění zažitá genderové stereotypy.

Uklízeč/uklízečka

Výsledky anketního šetření u povolání uklízeč/uklízečka byly, alespoň podle mého názoru, ovlivněny několika významnými faktory. Prvním z nich je vžitá praxe z domácnosti, že v drtivé většině domácností „zodpovídá“ za úklid především žena a tento pohled se pak přenáší do pohledu na obsazení této pracovní pozice. Druhým významným faktorem je nízké finanční ohodnocení této profese. Třetí není zanedbatelný u mladších žen a tím je, že výkon této pracovní činnosti je v řadě případů orientován na pozdní odpolední nebo večerní dobu, kdy se může žena vystřídat při případném hlídání dětí s mužem.

Celkem 498 odpovědí tj. 96,32 % dalo přednost u povolání uklízečky ženě, zatímco zbývajících 19 odpovědí připouštělo buď uklízeče – muže (8) nebo výkon této profese jak mužem tak i ženou (11).

Z výsledků vyplývá, že u této profese přetrvává tradiční názor na její výkon, i když je v poslední době podpořen některými logickými argumenty, které v podstatě možnost změny minimalizují.

Stevard/stevardka

Počet odpovědí, který v případě tohoto atraktivního povolání upřednostňoval ženu, dosáhl celkové výše 486, což je 94,00 % z dotázaných respondentů. Z toho vyplývá, že jinou odpověď odevzdalo celkem 31 účastníků ankety o vhodnosti profesí pro to které pohlaví. V mužské části odpovědí odlišně od drtivé většiny odpovědělo pouze 11 mužů, zatímco v ženské části to bylo odpovědí 20. Částečně se v těchto výsledcích promítá tradice v pohledu na toto povolání. Z pohledu mužů zde může hrát roli i představa strávení často dlouhého letu ve společnosti příjemných a hezkých letušek, a proto ta vyšší preference žen. Je možné, že obdobné ovlivnění (samozřejmě obráceně) je i pohledu žen, kde počet odlišných odpovědí je

dvojnásobný. Svou roli zde může hrát z pohledu žen i poměrně značná časová náročnost tohoto povolání, což má negativní dopad na případnou péči o rodinu.

Domnívám se, že v celkovém součtu odpovědí tak převážil zejména tradiční pohled na toto povolání a zčásti i určité estetické hledisko.

Závěr k otázce č. 4

Smyslem této otázky v uskutečněném anketním šetření bylo zjistit, jaký pohled má veřejné mínění na otázku vhodnosti náhodně vybraných zaměstnání pro muže nebo pro ženu. Do souboru zaměstnání byla vybrána taková zaměstnání, která by teoreticky mohla vykonávat obě pohlaví. Ze získaných výsledků se dá vyvodit několik poznatků:

- 1) v sedmi případech z výsledků vzešla vybraná profese jako typicky „mužská“. Jedná se většinou o zaměstnání fyzicky náročná jako je horník, zedník, traktorista. Jsou však mezi nimi i povolání, u kterých by se dalo očekávat větší zastoupení žen, nebo je případně realita odlišná od získaných výsledků. Zde mám na mysli především řidiče MHD, kde anketa potvrdila vžitý stereotyp řidič MHD = muž, zatímco realita u provozovatele MHD, kterým je v našem městě Dopravní podnik města Olomouce a.s., je výrazně odlišná.
- 2) v šesti případech vyšlo, že je pro danou profesi jednoznačné obsazení ženou. V případech zdravotní sestry, květinářky, kadeřnice či uklízečky je to zejména ovlivněno tradičním pohledem na toto povolání. U případu prodavač/prodavačka se domnívám, že zjištěný výsledek získaný anketou nekoresponduje plně s realitou - prodavači hutního, stavebního materiálu apod. jsou v drtivé většině muži. V případě těchto typicky „ženských“ povolání sehrává svou roli nízké finanční ohodnocení dané profese (uklízečka, prodavačka) a navíc i nedostatek vhodných pracovních příležitostí pro ženy a to zejména s nižším stupněm dosaženého vzdělání.
- 3) profese, kde je poměr mezi muži a ženami poměrně vyrovnaný, nebo rozdíl není příliš zásadní ve prospěch jednoho z pohlaví. V tomto souboru vcelku vyrovnaných odpovědí lze vysledovat několik podskupin odpovědí :
 - podskupina, kde se určitá vyrovnanost dala očekávat a jde o dlouhodobější stav – kuchař/kuchařka, číšník/číšnice.

- profese lékař/lékařka, ředitel/ředitelka a lékárník/lékárnice. Jedná se o povolání, které dříve bývala doménou mužů, ale postupem času dochází k většímu uplatnění žen. Respektována je v těchto případech z generového pohledu snaha žen po kariérním růstu, po seberealizaci, po zúročení dosaženého vyššího vzdělání. Zažité stereotypy se v realitě postupně mění a tuto skutečnost potvrdily i výsledky provedeného anketního šetření.
- Učitelská profese je z pohledu mého hodnocení samostatnou podskupinou. V této profesi mírně převládají ženy, i když v dřívějších dobách bylo učitelské povolání rovněž spojováno spíše s mužem, dnes je tomu naopak. Tato skutečnost je spojována s problémem nedostatečného finančního ohodnocení. V současnosti je snaha po zvýšení podílu mužů – učitelů a úprava odměňování je jedním z kroků, jak toho dosáhnout.
- poslední podskupinu tvoří jediné povolání a tím je řezník/řeznice, kde je nad moje očekávání vysoký podíl kladných odpovědí pro ženy. Zde s největší pravděpodobností došlo k nepochopení pracovní náplně. (popsáno v komentáři)

Závěrem k této otázce mohu konstatovat, že ve většině profesí byly moje předpoklady potvrzeny.

4.4.2 Otázka č. 5

KTERÉ Z UVEDENÝCH DOMÁCÍCH PRACÍ VYKONÁVÁTE?

Pro tuto otázku bylo vybráno deset běžných domácích prací, které se liší pouze v pravidelnosti jejich provedení.

vysávání	mytí WC	žehlení prádla
utírání prachu	mytí podlahy	mytí koupelny
vaření	obstarání nákupu	drobné opravy
mytí oken		

Na první pohled se mohou zdát jako tradičně vykonávané ženami, ale není moc domácích prací, které by byly typicky mužské. V minulosti bylo zcela vžité, že prakticky veškeré domácí práce vykonávaly výlučně ženy. Účelem této otázky bylo zjistit, zda tento stereotypní náhled na tuto problematiku přetrvává, nebo zda prošel vývojem a pohled na provádění domácích prací se změnil.

Výsledky provedeného šetření k této otázce jsou obsaženy ve dvou tabulkách četností, které jsou přílohou č. 2 této práce. Tabulka. 1 – odpovědi mužů podle věkových kategorií a stupně dosaženého vzdělání. Tabulka. 2 – odpovědi žen na tuto otázku, taktéž podle věkových kategorií a stupně dosaženého vzdělání.

Z odpovědí mužů je na první pohled zřejmé, že zde k určitému posunu došlo. Podle očekávání je nejčastěji vykonávanou prací mužů v domácnosti provádění drobných oprav, kde z celkového počtu 252 mužů jich 249 odpovědělo, že je vykonávají. Je docela překvapivé, že ze tří záporných odpovědí byly dvě odpovědi u mužů, kteří mají vzdělání střední vyučení, kde by se předpokládala větší manuální zručnost. Zbývající jeden muž má vysokoškolské vzdělání, kde lze předpokládat, že nemusí být příliš zručný.

Z dalších vybraných prací jsou tři, kde počet kladných odpovědí přesáhl hranici sto. Patří sem obstarání nákupu, což se dalo, s ohledem na méně či více fyzickou náročnost, předpokládat. Další domácí prací, kterou vykonávají muži dosti často je vaření, i to se dalo předpokládat, protože je celá řada mužů, kteří rádi a dobře vaří. Tato skutečnost i tak trochu navazuje na odpovědi v předchozí otázce a to, která profese je pro které pohlaví vhodnější, kde téměř 40 % odpovědí znělo „ve prospěch mužů“. Třetí z nejčastěji prováděných prací muži je docela překvapivě vysávání, které provádí celkem 106 mužů. K hranici jednoho sta kladných odpovědí se blíží také mytí podlahy. Pro poměrně vysokou četnost kladných odpovědí u vysávání a mytí podlahy nemám žádné logické vysvětlení. Jedním z možných vysvětlení by mohlo být, že došlo ke stěhování obyvatel z vesnic do měst tedy z domků do bytů a bylo např. u mytí podlahy řešit fyzicky poměrně namáhavý úklid společných prostor (schodiště, sklepy) rozdělený mezi jednotlivé byty formou rozepsaných služeb. Výkonem této činnosti tak mohlo dojít k částečné kompenzaci výpadku fyzické práce mužů na vesnici spočívající v údržbě domu a jeho okolí. Tomu by odpovídalo i rozložení u odpovědí podle věkových kategorií, kde kladné odpovědi

převažují u mladších kategorií. Druhým vlivem by mohla být skutečnost samostatných „mužských domácností“, kdy muži jsou v podstatě nuceni tyto práce vykonávat sami.

Zbývající druhy domácích prací provádí muži již jen sporadicky, protože u dalších pěti prací se počet mužů, kteří je v domácnosti provádějí, pohybuje v rozmezí 19 až 31 případů, což je cca každý desátý muž.

Při hodnocení odpovědí u této otázky nebyl brán v úvahu zřetel, zda muž žije v rodině nebo zda žije sám a tím pádem je do určité míry nucen tyto práce vykonávat, i když by je třeba ve společné domácnosti s ženou nikdy nevykonával. Pominula jsem i tu skutečnost, že mohou být i ženy, které si nepřejí, aby některé druhy vybraných domácích prací muži vykonávali.

Závěrem k hodnocení otázky vykonávání domácích prací muži je patrné, že zde došlo k určitému posunu ve prospěch žen. U některých je posun zřetelný, u některých však stále přetrvává konzervativnější názor. Jednou z možných příčin tohoto posunu je možno, podle mého názoru, spatřovat jednak v řešení ekonomické situace rodin a jednak v seberealizaci žen, zajištění možnosti kariérního růstu žen. Jsou zcela určitě ženy, které mají ekonomicky zajímavější zaměstnání, které je často časově náročné a tak na muže ať již dobrovolně nebo z nutnosti přechází část povinností v péči o rodinu, kam patří i zajišťování domácích prací.

Hodnocení odpovědí žen k této otázce je velmi jednoduché. Z celého výčtu vybraných domácích prací je pouze jedna, která vykazuje nízký počet kladných odpovědí a tou je docela logicky a pochopitelně provádění drobných oprav v domácnosti. I tak je počet 64 kladných odpovědí, což je 24,15 % ze všech odpovídajících žen, podle mě procento poměrně vysoké. Rozložení těchto odpovědí z pohledu věkových skupin vykazaly největší podíl kladných odpovědí ženy ve věku 36 – 55 let (29,47 %) a 25 – 35 let (28,79 %). Možnou příčinou je snaha žen po vyšší samostatnosti a nezávislosti na mužích, v některých případech možná i nutnost s ohledem na neúplné rodiny. U nejvyšší věkové kategorie 56 a více let, kde je poměr 17,78 % s největší pravděpodobností převažuje ještě tradiční pohled na rozdělení domácích prací. Nejmladší věková kategorie tj. do 25 let, kde je poměr kladných

odpovědi z počtu žen v této kategorii nejnižší a dosáhl 15,25 %, je pravděpodobné využívání nabízených služeb na tyto práce.

Ze získaných odpovědí u ostatních devíti vybraných domácích prací vyplynulo, že tyto práce vykonává téměř 100 % dotázaných žen. Nejnižší počet kladných odpovědí z celkového počtu 265 oslovených žen byl u těchto zbývajících profesí 258, takže prakticky zanedbatelný počet záporných odpovědí. Otázkou zůstává vazba mezi tímto takřka 100 % údajem u žen a v některých případech značně vysoký podíl mužů vykonávajících tyto práce. Možným přijatelným vysvětlením je frekvence, pod kterou si provádění těchto prací kdo představuje, tato skutečnost byla v anketě opomenuta.

Závěrem k výsledkům z odevzdaných odpovědí u otázky, kdo vykonává vybraný druh domácích prací je možné konstatovat, že došlo za uplynulé období k posunu v tom směru, že stále větší podíl mužů se účastní na provádění domácích prací. Důvody jsem objasnila v předchozích odstavcích.

4.4.3 Otázka č. 6

KTERÉ Z UVEDENÝCH PRACÍ NEVYŽADUJETE PO PARTNEROVI?

Pro tuto otázku byly vybrány totožné domácí práce jako u otázky předešlé:

vysávání	mytí WC	žehlení prádla
utírání prachu	mytí podlahy	mytí koupelny
vaření	obstarání nákupu	drobné opravy
mytí oken		

Přílohou č. 3 této práce jsou dvě tabulky četností, které obsahují odpovědi mužů a žen podle věkových kategorií a stupně dosaženého vzdělání.

Odpovědi mužů na položenou otázku byly vcelku jednoznačné. Podle očekávání drtivá většina mužů odpověděla, že po ženách nevyžadují provádění drobných oprav. Opačná odpověď totiž zazněla pouze v 11 případech a to je pouze 4,37 % dotázaných mužů. Tato skutečnost zcela jistě úzce souvisí s předpokládanou větší manuální zručností mužů, a to dokazují i výsledky anketního šetření. Druhým faktorem, který určitě ovlivnil dosažené výsledky, je docela určitě v řadě případů

větší či menší fyzická náročnost. U ostatních vybraných domácích prací je zase naopak jen velmi malé % těch mužů, kteří některou práci v domácnosti od žen nevyžadují. První je v pomyslném žebříčku domácích prací žehlení, které od žen nevyžaduje minimum dotázaných mužů. Tato odpověď zazněla jen v 7 případech. Zjištěný výsledek koresponduje s odpověďmi získanými na předchozí otázku, kde absolutně nejméně mužů odpovědělo, že doma žehlí – bylo jich 19. Zbývající domácí práce se pohybovaly v rozmezí 10 až 21 odpovědí, kdy po ženě některou z vybraných domácích prací muži nevyžadovali. Zde dochází k určitému rozporu s odpověďmi získanými na otázku číslo 5, kde u některých prací (zejména vaření, obstarání nákupu a vysávání) odpovědělo poměrně mnoho mužů, že tyto práce vykonávají. To potvrzuje moji domněnku, že v odpovědích není vystižena frekvence prováděných prací, tedy jak často jsou v určitém časovém období tyto práce prováděny.

Celkové výsledky získané z odpovědí mužů se nevymykají vžitým představám o tom, kdo převážně vykonává jaký druh domácí práce. Získané odpovědi nevykazují žádné významné odchylky jak mezi jednotlivými věkovými kategoriemi, tak i mezi jednotlivými stupni dosaženého vzdělání.

Odpovědi u žen již nejsou tak jednoznačné jako odpovědi mužů. Pouze 16 žen z celkového počtu 265 nevyžaduje po mužích provádění drobných oprav v domácnosti, což je 6 %. Celkem vysoké % žen naopak nevyžaduje po mužích žehlení prádla, mytí koupelny, mytí WC, mytí oken a utírání prachu. Dá se říct, že toto jsou práce, které jsou tradičně považovány za nejtypičtější ženské práce a to zejména pokud se týká žehlení prádla a utírání prachu. Žehlení je prací, kterou ženy po mužích vyžadují nejméně, odpovědělo tak totiž 82,64 % všech dotázaných žen. U ostatních typicky ženských prací se procento pohybuje v rozpětí od 80 % u mytí koupelny po 75,85 % u utírání prachu, ale i toto jsou odpovědi vcelku jednoznačné. Méně než polovina žen nevyžaduje po mužích mytí podlahy, vaření a vysávání. Výsledek získaný u vaření je pravděpodobně ve značné míře ovlivněn tím, že řada mužů ráda a dobře vaří a ženy tak získaný volný čas mohou využít k odpočinku, vzdělávání případně k aktivitám, na něž by jim jinak nezbyval čas. Proto pomoc mužů při vaření docela rády přivítají. Obstarání nákupu je druhou nejméně početnou prací, kterou ženy po mužích nevyžadují. Tato odpověď se objevila pouze v 51

případu. Uvádím pouze, protože osobně jsem předpokládala, že v tomto případě bude počet poněkud vyšší a to zejména s ohledem na vyšší fyzickou náročnost. Nesoulad se objevuje i při porovnání této odpovědi s odpovědí na předchozí otázku, kde celkem 137 mužů, což je 54,36 % odpovědělo, že obstarávání nákupu zajišťují. Tento zdánlivý rozpor je pravděpodobně ovlivněn četností provedených prací v rámci určitého časového období.

Ani u ženské části respondentů jsem se nesečkala s nějakou výraznou odchylkou od normálu, případně s nějakou výraznou anomálií oproti realitě, mají i ve většině případů svoji logickou návaznost na odpovědi získané na otázku č. 5.

Je možné konstatovat, že odpovědi získané u této otázky plně odpovídají dlouhodobě prezentovanému názoru na rozdělení výkonu domácích prací mezi obě pohlaví v běžné české rodině.

4.4.4 Otázka č. 7

MUŽ NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ – Váš názor?

Cílem této otázky bylo zjistit, jaký názor má současná populace na skutečnost, že i muži mají tu možnost zůstat na rodičovské dovolené a celodenně tak pečovat o dítě, na rozdíl od minulosti, kdy tato výsada náležela výhradně ženám. Jak šetření u této otázky dopadlo, ukazují následující přehledy.

Tabulka 4 - Odpovědi mužů i žen podle věkové kategorie

Věková kategorie	muži		ženy	
	ANO	NE	ANO	NE
do 25 let	11 25 %	33 75 %	8 13,56 %	51 86,44 %
25 – 35 let	17 25,76 %	49 74,24 %	20 30,30 %	46 69,70 %
36 – 55 let	11 10,58 %	93 89,42 %	24 25,26 %	71 74,74 %
56 a více let	6 15,79 %	32 84,21 %	1 2,22 %	44 97,98 %
Celkem	45 17,86 %	207 82,14 %	53 20 %	212 80 %

Tabulka 5 - Odpovědi mužů i žen podle stupně dosaženého vzdělání

Vzdělání	muži		ženy	
	ANO	NE	ANO	NE
Základní	0 0 %	7 100 %	0 0 %	10 100 %
Střední vyučení	11 10,57 %	93 89,42 %	8 12,12 %	58 87,88 %
Střední s maturitou	15 15,96 %	79 84,04 %	27 24,32 %	84 75,68 %
Vyšší odborné	5 83,33 %	1 16,67 %	6 27,27 %	16 72,73 %
Vysokoškolské	14 34,15 %	27 65,85 %	12 21,43 %	44 78,57 %
Celkem	45 17,86 %	207 82,14 %	53 20 %	212 80 %

Ze všech respondentů, muži i ženy celkem, odpovědělo na tuto otázku kladně, tedy ANO 8,70 % mužů a 10,25 % žen.

Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že nejvyšší počet kladných odpovědí je u mužů ve věkové kategorii do 25ti let (25 %) a v kategorii 25 až 35 let (25,76 %), tedy mladší věkové kategorie. Můžeme tedy pozorovat mírný posun od tradičního pojetí péče o dítě. Jedním z důvodů je snaha žen po vyšším uplatnění v pracovním procesu. Dalším důvodem je pak ekonomická situace rodiny, kdy žena přináší vyšší podíl do rodinného rozpočtu. Muž na rodičovské dovolené je nový prvek, který v minulosti, tedy u starší generace nepřicházel v úvahu, proto je podíl kladných odpovědí u této otázky ve starších věkových kategoriích výrazně nižší.

Přestože muži od roku 2001 mají stejně jako ženy možnost celodenní péče o děti, nástupem na rodičovskou dovolenou, mnoho ji nevyužívá. V roce 2009 bylo celkem v České republice 359 828 příjemců rodičovského příspěvku z toho mužů 5 573 (1,5 %), v Olomouckém kraji to bylo celkem 21 752 příjemců, z toho mužů 326 (1,5 %). V roce 2010 bylo celkem v České republice 333 763 příjemců rodičovského příspěvku z toho mužů 4 986 (1,5 %), v Olomouckém kraji to bylo 20 193 příjemců, z toho mužů 289 (1,4 %). Jedná se o průměrný měsíční počet příjemců (Český statistický úřad, interní sdělení, Kholová M.).

U žen je nejvíce kladných odpovědí na tuto otázku ve věkové kategorii 25 až 35 let (30,30 %) a v kategorii 36 až 55 let (25,26 %). Tento výsledek můžeme přičíst

k tomu, že v současnosti ženy odkládají mateřství a první dítě rodí až okolo třicátého roku svého věku. Ženy v první věkové kategorii do 25 let, tedy většinou ještě nemají zkušenosti v této oblasti a neví, co rodičovská dovolená obnáší. V poslední věkové kategorii 56 a více let jsou ženy ovlivněny tradičním pojetím role ženy nejvíce.

Podíváme-li se na odpovědi z hlediska stupně vzdělání, tak ze získaných údajů vyplývá, že čím vyšší vzdělání, tím je postoj mužů i žen k problematice muže na rodičovské dovolené pozitivnější. Podíl kladných odpovědí u respondentů se stupněm vzdělání základní a střední vyučení se pohybuje od 0 do 12 %, zatímco u vyšších stupňů vzdělání se pohybuje v průměru kolem 25 %. U vyššího odborného vzdělání u mužů odpověděl pouze jeden ze šesti dotázaných záporně. I toto je potvrzení mé úvahy o určitém ekonomickém vlivu na rozhodování, kdo z obou partnerů se bude o dítě starat v rámci rodičovské dovolené, tzn. profesní realizace a růstu jednoho z partnerů.

4.4.5 Diskuze

Otázka genderu je poměrně mladou problematikou. Popravdě řečeno, když se jí člověk začne zabývat podrobněji, tak zjistí, že se zabývá otázkami a vztahy, se kterými se setkává během svého života prakticky každý z nás. Protože se však jedná o doposud nepříliš probádanou oblast, probíhá častěji odborná diskuze na poli teoretickém. Postupem času, s přibývajícimi teoretickými znalostmi, jsou tyto různé teorie dokládány nebo naopak vyvraceny různými výzkumy, anketami apod. V rámci této diplomové práce bylo provedeno také anketní šetření s problematikou genderu.

Anketní šetření bylo zaměřeno na rodinu a na to, jak je realizována dělba práce mezi mužem a ženou. Cílem bylo zjistit, zda přetrvávají některé genderové teorie nebo jestli došlo v souvislosti s vývojem společnosti k posunům v pohledu na tradiční rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, v náhledu na zažité genderové stereotypy.

Anketního šetření se zúčastnilo celkem 517 respondentů, což se domnívám, je docela reprezentativní vzorek. Podařilo se, jak je uvedeno v předchozích částech diplomové práce, zajistit vcelku odpovídající rozložení respondentů a to jak z hlediska věkové struktury, tak z hlediska zastoupení všech stupňů vzdělání. Poměrné zastoupení mužů a žen v celkovém vzorku bylo a je i ve skutečnosti jednou

ze základních a samozřejmých podmínek objektivního výzkumu. Proto mohou být ze získaných odpovědí provedeny objektivní závěry, které se mohou porovnat s teorií.

A již hned na počátku hodnocení, tedy při vyhodnocení počtu a vzdělanostní struktury účastníků ankety podle pohlaví, vyplývá, že dosavadní vžitá názory na muže a ženu jsou překonány. V dřívější době bylo vyšší a zejména vysokoškolské vzdělání víceméně doménou nebo výsadou mužů. Postupem času došlo v této oblasti k významnému posunu v oblasti genderových stereotypů a současně i genderové diskriminace. Získané výsledky v rámci mé ankety ukazují, že celkem 21,13 % oslovených žen je z řad vysokoškolaček a celkem 71,32 % žen dosáhlo minimálně středoškolského vzdělání s maturitou, zatímco u mužů je to „pouze“ 55,95 %. U mužů přece jen má silné zastoupení vzdělání na stupni střední vyučení, tedy zjednodušeně řečeno manuální. Jedná se tedy o obecný a všem dobře známý jev, že v současné praxi již neexistuje v možnosti získat vzdělání jakákoliv genderová diskriminace, ženy mají stejné možnosti jako muži, tím pádem dochází k naplnění obsahu genderové rovnosti, která hovoří o rovném postavení obou pohlaví ve všech oblastech osobního i společenského života.

Možnost získat vyšší vzdělání je prvním krokem k naplňování genderové rovnosti. Otázkou ale zůstává, jakou mají ženy možnost uplatnit získané vzdělání v praxi, zda v této fázi nedochází k diskriminaci žen v některých druzích povolání, případně na některých, zejména vrcholových postech. Další otázkou je, zda žena přece jen nezůstává „otrokem domácnosti“, zda došlo ke změně v určitých zažitých stereotypech týkajících se dělby práce v rodině.

Na tyto otázky do určité míry odpovídá provedené anketní šetření, a to v otázce č. 4: „*Která z uvedených povolání jsou podle Vás vhodnější pro ženu a která pro muže?*“. V souboru 20 předložených možností byla povolání, která jsou považována za typicky mužská (např. horník, traktorista, zedník) i povolání, která jsou považována za typicky ženská (např. zdravotní sestra, květinářka, uklízečka). Ve zvoleném souboru však byla nejen povolání (např. lékař/lékařka, lékárník/lékárnice, učitel/učitelka, číšník/číšnice) ale i pracovní „posty“ (ředitel/ředitelka), kde ze získaných reakcí respondentů byla očekávána odpověď na nastíněné otázky.

V dřívějším období si málokdo dokázal představit, že v lékárně potká někoho jiného než „pana lékárníka“. Tak trochu z vlastní zkušenosti, ale především z vyprávění rodičů, jsem se dozvěděla, že zejména na vesnici nebo v menších městech byl jednou z významných osobností obce „pan učitel“ nebo „pan řídící“, ale samozřejmě muž. Vcelku výjimečným zjevem byla žena – lékařka. Pokud jde o pracovní postavení v organizační struktuře firem, zastávali v dřívější době drtivou většinu „vyšších pozic“ muži, podíl žen byl minimální, žena ředitelka byla naprostou výjimkou.

Ze současné praxe může být konstatováno, že v této oblasti, tzn. řešení otázek genderové diskriminace, genderové rovnosti a genderových stereotypů, došlo k výraznému posunu ve prospěch žen. Není problém setkat se s „paní lékařkou“, v lékárně vás obslouží „paní lékárnice“ a ministerstvo školství a tělovýchovy řeší v současné době mimo jiné i otázku posílení mužského elementu v současných pedagogických sborech. Z hlediska pracovního postavení v organizacích se nezdá setkáte s „paní ředitelkou“, s „paní zástupkyní“, s „paní náměstkyní“ a obdobně jsou ženami obsazovány i tzv. střední úrovně řízení (vedoucí odborů, vedoucí oddělení apod.). Tuto skutečnost bych doložila z vlastní zkušenosti v zaměstnání. Jsem zaměstnána u statutárního města Olomouce, které je zřizovatelem celkem 19 základních škol a z nich je ve funkci ředitele celkem 13 mužů, ale vedle toho i 6 žen, což je prakticky 1/3 a ve všech 12 mateřských školách zřízených také statutárním městem Olomouc jsou na vedoucím místě ženy. U mateřských škol se to asi více méně předpokládá - funguje zde genderový stereotyp, nechci hovořit o genderové diskriminaci nebo o narušení genderové rovnosti.

To je skutečnost, kterou potvrdily i výsledky ankety. U sledovaných profesí, postů (lékař/lékařka, lékárník/lékárnice, učitel/učitelka a ředitel/ředitelka) zněla významná část odpovědí respondentů, že si v dané profesi nebo na dané pozici dokáží představit ženu nebo minimálně současně muže i ženu. Pro ženu lékařku to bylo z celkového 517 odpovědí celkem 220 jednoznačně kladných odpovědí, u lékárnice 291, u učitelky 289 a u ředitelky 137 a k tomu ještě pro muže a ženu současně odpovědělo od 43 do 62 respondentů.

Důkazy z praxe, podložené výsledky provedeného anketního šetření jednoznačně potvrzují skutečnost, že vcelku výrazným způsobem došlo

a pravděpodobně i nadále bude docházet ke změnám v zažitých genderových stereotypích. Postupně je odstraňována genderová diskriminace a je nastolována určitá genderová rovnost.

Základem každé společnosti je institut rodiny. Jak se promítají skutečnosti v odstraňování generových stereotypů v oblasti dělby práce mezi ženou a mužem v každodenním životě rodiny? Touto otázkou je myšlena péče o domácnost a vykonávání běžných domácích prací. Na to měla dát odpověď otázka č. 5: „*Které z uvedených domácích prací vykonáváte?*“ a případně i otázka č. 6: „*Které z uvedených prací nevyžadujete po partnerovi?*“. Získané odpovědi měly potvrdit, nebo naopak vyvrátit skutečnost, že jestliže je ženám umožňován kariérní růst, půjde to buď na úkor rodiny, a nebo to bude vyžadovat pochopení na mužské straně. Tím by muselo logicky dojít k ustoupení od vžitých genderových rolí, že za vykonávání drtivé většiny domácích prací je „zodpovědná“ žena nebo se to od ní očekává.

Z praxe a z vlastní zkušenosti se domnívám, že v otázce vykonávání domácích prací je postoj mužů vstřícnější tzn., aktivně se podílí na domácích pracích. Toto potvrdily i výsledky uskutečněné ankety. Mezi celou předloženou škálou domácích prací nebyla ani jediná, kterou by muži nevykonávali. V některých případech to bylo méně časté (žehlení prádla, mytí oken), v některých případech byl počet kladných odpovědí na pátou otázku ze strany mužů poměrně významný (obstarávání nákupu, vaření, vysávání). Ve vyhodnocování získaných odpovědí nebyla brána v úvahu skutečnost samostatných domácností mužů a v případě provádění drobných oprav samostatných domácností žen.

O čem vypovídají tyto výsledky? Svědčí o tom, že muži mají pro kariérní růst svých manželek či partnerek pochopení a snaží se jim pomoci tím, že část odpovědnosti za chod domácnosti přenášejí na svoje bedra. Jedním z důvodů tohoto stavu může být i otázka ekonomická – finanční zajištění rodiny (žena má lepší finanční ohodnocení než muž), a proto je její zaměstnání v některých případech i nutností pro rodinu. Hodnotit otázku příčin tohoto stavu však nebylo cílem ankety.

Vyhodnocení získaných odpovědí tak poměrně jednoznačně a nevyvratitelně dokazují, že dochází z obecného hlediska k posunu v pohledu na genderové role

obou pohlaví, což umožňuje vzestup uplatnění ženského prvku jak v ekonomické tak politické sféře.

Pro dokreslení celkového stavu v problematice genderu byla zvolena i poslední otázka, která zkoumá pohled na muže na rodičovské dovolené. Úspěšně vyřešit tuto otázku znamená, vyřešit rozebíranou otázku kariérního růstu žen a jejich následného uplatnění v praktickém životě. Existují určitá biologická pravidla, pokud se jedná o dobu založení rodiny. Tato doba se však prakticky shoduje s dobou, kdy mladí lidé ukončí svoje vzdělání a měli by nastartovat svůj profesní růst, získat praxi a vytvořit si tak dobrou pozici pro budoucnost. Vystává otázka odložení startu nebo přerušování nastartovaného profesního růstu, a to právě v souvislosti s otázkou založení či nezaložení rodiny. Ženě byla v této otázce přiřazena jednoznačná genderová role, tj. žena pečující o dítě a domácnost. Jednou z možností, jak problém souladu rodičovství a kariérního růstu sladit, je rodičovská dovolená mužů. Je to poměrně nový náhled na věc, nicméně se začíná řešit. Statistické údaje uvedené v této práci hovoří o zhruba 1,5 % mužů z celkového počtu příjemců rodičovských dávek. Z výsledků získaných anketou vyplývá, že názor lidí na eventualitu muže na rodičovské dovolené se pohybuje zhruba na úrovni 10%, každý desátý muž nebo žena tuto možnost připouští.

Obecně tedy lze říct, že i výsledky získané z vyhodnocení odpovědí na otázku muže na rodičovské dovolené potvrzují postupné odstraňování vžitých stereotypů a potvrzuje opět několikrát uváděný a dokázaný posun v otázce genderových rolí obou pohlaví.

Z konečného vyhodnocení celkových výsledků ankety lze z pohledu genderu konstatovat, jak ze zkušeností z praktického života, tak ze získaných odpovědí vyplývá, že dochází k významným změnám na poli genderu a to zejména:

- postupně dochází ke změnám v oblasti genderových rolí, postupně mizí bariéry mezi typicky mužským a typicky ženským, mezi typickou ženou a typickým mužem,
- postupně se významně mění zažitá genderová stereotypy,

- odstraňována je genderová diskriminace žen, ženy získaly možnost vzdělání a možnost uplatnění svého vzdělání na pozicích nebo v povoláních, kde to bylo dříve naprosto nemyslitelné,
- odstraňování genderové diskriminace úzce souvisí s posilováním genderové rovnosti mezi oběma pohlavími.

Z nastoleného vývoje v genderových otázkách i ze získaných reakcí zúčastněných respondentů anketního šetření lze i do budoucna očekávat další změny, další posuny.

4.4.6 Doporučení

Když jsem začala s vypracováním této diplomové práce, měla jsem jen určité minimální povědomí o problematice genderu, obdobně na tom bylo i moje okolí a to jak moje rodina a známí, stejně tak i moji spolupracovníci. Až s postupem zpracovávání jsem zjišťovala, co vše se pod tímto pojmem skrývá, že to vlastně není nic, s čím bych se nikdy nesetkala.

A to je právě ten největší problém, že o této problematice veřejnost mnoho neví. Asi málokdo ví, že byla zřízena Rada vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů (usnesení vlády ČR č. 1033, 10. října 2001), jako poradní a pracovní orgán vlády. Činnost této Rady zajišťuje Úřad vlády. Úkolem Rady je připravovat pro vládu návrhy, které směřují k prosazování a dosažení rovných příležitostí pro ženy a muže. Pro řešení problematiky rovných příležitostí mužů a žen má Rada zřízeny tyto orgány:

- Oddělení rovnosti mužů a žen,
- Výbor pro prevenci domácího násilí (problematika domácího násilí včetně násilí na dětech a seniorech, násilí na ženách, obchod s lidmi),
- Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života,
- Výbor pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice,
- Výbor pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů.

Z názvů jednotlivých výborů je zřejmé, jakou problematikou se zabývá, k jaké problematice předkládá návrhy. (www.vlada.cz)

Také je nízké povědomí o tom, že existují i další organizace či společnosti, které se problematikou otázek genderu zabývají a mohou lidem napomoci v řešení některých jejich problémů. Asi nejznámější z nich je nevládní nezisková organizace Gender Studies, o.p.s. založená již v roce 1991. Jedná se v první řadě o informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti. V rámci Gender Studies působí i bezplatná právní poradna, která řeší dotazy např. z oblasti mateřské a rodičovské dovolené, zodpovídá dotazy z problematiky pracovního trhu, resp. problematiky nezaměstnaných, zodpovídají na dotazy z oblasti práv a nároků pracujících (překážky v práci, práce přesčas, pružná pracovní doba apod.). To je určitě významná pomoc lidem, kteří se z jakýchkoliv důvodů dostali do složité životní situace. (www.genderstudies.cz)

Určitým krokem vpřed je skutečnost, že po vstupu ČR do Evropské unie byla v roce 2003 genderová problematika zařazena do nově vzniklého Samostatného oddělení specifických oddělení statistik obyvatelstva, které je součástí Českého statistického úřadu. Občané tak prostřednictvím statistických údajů dostávají základní informace z dané oblasti. Český statistický úřad vydává a zdarma nabízí periodické publikace, ve kterých shrnuje výsledky statistických šetření v oblasti vztahů mužů a žen. Jedná se zejména o:

- Ženy a muži v datech (2011 + odkaz na archiv údajů z let 2003, 2005 a 2008).
- Zaostrěno na ženy a muže (2010 + odkaz na archiv údajů z let 2002 až 2009).
- Život žen a mužů (2008 + odkaz na archiv údajů z let 2006 a 2007) (www.czso.cz).

Dalším krokem ke zvýšení obecného povědomí o genderové problematice je zřízení genderových studií např. na Masarykově universitě v Brně na katedře sociologie, fakulty sociálních studií. Do běžného života tak přicházejí vzdělaní lidé, kteří mohou v řešení nedostatečné informovanosti občanů výrazně napomoci jak propagací, tak osvětou, ale i pomocí při řešení konkrétních situací (www.muni.cz).

Velmi důležitým prvkem, který je jedním z nejdůležitějších faktorů správného směřování osobnosti a zakotvení správných návyků a názorů je výchova.

Proto byl vypracován projekt - Zavádění konceptu gender do pedagogické praxe, nebo-li Gender ve škole, jehož smyslem je vytvořit předpoklady a prostředky pro zvyšování genderové ohleduplnosti v české společnosti. K této problematice byla vypracována odborná příručka určená především pro současné i budoucí pedagogické pracovníky, která dává určitý návod jak zkvalitnit vlastní pedagogické působení v oblasti genderové problematiky (srov. www.osops.cz).

Svoji nezastupitelnou roli v rozšiřování obecného povědomí prakticky ve všech oblastech lidského konání, oblast vztahů mužů a žen nevyjímaje, hraje vydávání knih a časopisů. I v této oblasti jsou realizovány určité dílčí kroky. Např. Gender Studies, o.p.s. má vlastní Knihovnu Gender Studies, která vlastní více než 7000 publikací v českém ale i německém a anglickém jazyce, které pojednávají o genderové problematice zejména z hlediska vědeckého, ale lze zde najít i beletrii. Součástí fondu knihovny jsou i česká i cizojazyčná periodika a šedá literatura (zprávy z konferencí, seminářů, firemní literatura) (srov. www.genderstudies.cz).

Sociologický ústav Akademie věd České republiky prostřednictvím svého oddělení Gender&sociologie vydává 2x ročně časopis Gender, rovné příležitosti, výzkum. Jedná se o „*recenzovaný vědecký časopis genderových studií a feministické teorie*“. Od roku 2011 je tento časopis prodejný (srov. www.genderonline.cz).

Další vydávanou tiskovinou, která řeší otázku rovných příležitostí mužů a žen je zpravodaj Rovné příležitosti (do firem), který vydává obecně prospěšná společnost Gender Studies. Původně byl tento titul určen primárně pro podnikatele, ale od roku 2011 byl jeho tématický obsah upraven a rozšířen tak, aby byl atraktivní a užitečný pro všechny, kdo se o problematiku rovných příležitostí žen a mužů ve společnosti zajímají (srov. www.genderstudies.cz).

Samozřejmostí je také řešení otázek souvisejících s problematikou genderu a s problematikou rovného postavení mužů a žen v různých souvislostech a z různých úhlů pohledu prostřednictvím internetových stránek, odkazů a diskuzí.

Tyto některé skutečnosti jsem uvedla především proto, abych zdokumentovala, že existují orgány a instituce, že existuje literatura a časopisy zabývající se problematikou genderu. Kámen úrazu je ale, podle mého názoru, v některých zásadních skutečnostech:

- 1) Lidé jsou o problematice genderu a jejím řešení nedostatečně informováni, propagace je nedostatečná.
- 2) Většina časopisů, knih, diskusí na internetových stránkách apod. je vedena na úrovni odborné a teoretické, což je pro drtivou většinu veřejnosti nezajímavé, tíže pochopitelné.
- 3) Ne každý z čtenářů ovládá cizí jazyky natolik, aby si mohl, pokud bude mít zájem, prostudovat odborné texty, v řadě případů v angličtině či němčině.
- 4) Semináře a přednášky zabývající se sledovanou problematikou nejsou příliš častým jevem, a pokud, tak pouze ve velkých centrech a opět pouze na odborné úrovni.

Řešení těchto problémů vidím ze svého pohledu zejména:

- 1) Zvýšit aktivitu v oblasti propagace genderové problematiky.
- 2) Knihy, časopisy a další texty zpřístupnit lidem – neřešit pouze teorii, ale řešit ve větší míře praktické otázky. Určité náznaky posunu již existují (Gender Studies), ale zatím převládají více texty odborné než praktické.
- 3) Pokud možno řešit vydávání textů, i těch odborných, v českém jazyce.
- 4) Zvýšit počet přednášek a seminářů z oblasti genderu. Rozšířit okruh míst, kde jsou pořádány, ale především upravit jejich náplň, důraz klást především na jejich praktický přínos pro širokou veřejnost.
- 5) Pokud se přesune část pozornosti do praktické oblasti, dostaví se i úspěchy spočívající ve vyřešení problému lidí, kteří se dostali do svízelné situace. Tyto výsledky je pak možno vhodnou formou prezentovat na veřejnosti a tím zvýšit povědomí.
- 6) Vhodnou formou intenzivněji zavádět seznamování se s problematikou postavení mužů a žen už na základních školách.

Základní myšlenkou těchto mých postřehů je zpřístupnit problematiku genderu a vztahů mezi mužem a ženou co nejširší veřejnosti.

Existuje určitě celá řada dalších námětů, které by bylo možno uvést do praxe. K tomu by však bylo třeba hlubší a intenzivnější studium genderové problematiky než je tato předkládaná diplomová práce.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce na téma „Stereotypy dělby práce mezi ženami a muži v současné společnosti na Olomoucku“ bylo najít odpověď na otázku, zda v současné době, na počátku 21. století, i nadále přezívají stereotypní názory na dělbu práce mezi muži a ženami. K získání odpovědi na tuto základní otázku bylo provedeno anketní šetření založené na názorech a odpovědích respondentů na sedm položených otázek.

Protože genderová problematika je poměrně mladá, považovala jsem nejen za nutné, ale i vhodné seznámit se s řešenou otázkou na teoretické úrovni. Proto jsem v teoretické části nejdříve rozebrala základní genderové kategorie jako jsou např. genderová role, genderová identita, genderová rovnost a následně jsem se dostala k vysvětlení již složitějších genderových kategorií jako je např. genderové stereotypy, genderová smlouva, genderová diskriminace. Abych postihla ve své práci pokud možno všechny aspekty a všechny aspekty genderu v určité logické návaznosti, rozebrala jsem v teoretické části i otázky výchovy ve všech jejích fázích a na ni navazující otázky pracovního trhu. Základní jednotkou, kterou jsem si pro svoje anketní šetření zvolila, byla rodina a tím pádem jsem nemohla opomenout uvést některé teoretické poznatky z oblasti péče o rodinu a dělby práce v normálně fungující rodině.

Po zvládnutí teoretické části jsem teprve přistoupila k praktické části své diplomové práce, jejímž obsahem bylo vlastní provedení anketního šetření, shrnutí výsledků a vyvození závěrů ze získaných údajů. Pokud mohu soudit vlastní práci, domnívám se, že se mi prostřednictvím provedeného výzkumu podařilo získat reprezentativní vzorek odpovědí tak, abych mohla zformulovat objektivní závěry, které mi daly poměrně jednoznačnou odpověď na položenou otázku.

Na otázku, zda i nadále přetrvávají vžitě (domnívám se, že i zastaralé) názory na genderovou dělbu práce mezi muži a ženami tak mohu odpovědět, že postupem času došlo k posunu v náhledu na dělbu práce mezi mužem a ženou. Toto svoje tvrzení opírám o následující skutečnosti, které jsem získala z odpovědí celkem 517 respondentů:

- Některá dříve typicky „mužská“ povolání nebo pracovní pozice již nejsou pouze doménou mužů, ale odpovědi dotazovaných připouští možnost jejich výkonu ženou (lékárnice, ředitelka, lékařka). Navíc jsou tyto odpovědi doloženy i zkušenostmi z běžné praxe. Z toho vyplývá, že ženám je ve stále větší míře dáván prostor k uplatnění svých schopností a získaného vzdělání. Obrácená varianta tedy výkon typicky ženských povolání muži není již tak zřetelná.
- Provádění domácích prací bylo naopak v dřívější době přisuzováno především ženě. Ze získaných výsledků však jednoznačně vyplývá, že na provádění domácích prací a to i těch, které jsou pro ženu nejtypičtější, se podílí v různé míře muži. Hlavní důvody spatřuji v možnosti prosazení se žen na dříve tabuizované profese a možnost jejich seberealizace a uplatnění získaného vzdělání.
- K určitému, i když ne výraznému, posunu došlo i v otázce pohledu muže na rodičovské dovolené. Získané odpovědi respondentů i tuto, dříve zcela nepřijatelnou, variantu péče o rodinu připouští.

Shrnu-li získané výsledky, domnívám se, že cíle, které jsem si na počátku zpracování této diplomové práce stanovila, se mi podařilo naplnit. Podařilo se mi rovněž zformulovat i několik návrhů, které by mohly v řešení genderové problematiky napomoci.

LITERATURA A PRAMENY

Literatura

BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-212-7

ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV – nakladatelství, 1996. ISBN 80-85866-15-3

JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina, ŠMÍDOVÁ, Iva a kol. *S genderem na trh. Rozhodování o dalším vzdělávání patnáctiletých*. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2010. ISBN 978-80-7419-030-8 (Sociologické nakladatelství SLON. Praha) ISBN 978-80-210-5297-0 (Masarykova univerzita. Brno)

KARSTEN, Hartmunt. *Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál s. r. o., 2006. ISBN 80-7367-145-X

KAVKOVÁ, J. APPELTOVÁ, M. *Aktuální problematika rovných příležitostí mužů a žen pro veřejnou správu*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s., 2010. ISBN 978-80-87240-13-7

KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Životní strategie žen a mužů v řízení (a) podnikání*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2007. ISBN 978-80-7330-125-5

MALINA, Jaroslav a kol. *Antropologický slovník*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. ISBN 978-80-7204-560-0

OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál s. r. o., 2000. ISBN 80-7178-403-6

PONĚŠICKÝ, Jan. *Fenomén ženství a mužství: Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-106-2

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. ISBN 978-80-247-3006-6

LIPPA, Richard A. *Pohlaví příroda a výchova*. Praha: Nakladatelství Academi, 2009. ISBN 978-80-200-1719-2

RENZETTI, Claire M., CURRAN, Daniel J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2

SMETÁČKOVÁ, Irena, VLKOVÁ, Klára. *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost o. p. s., 2005. ISBN 80-903331-2-5

SOKAČOVÁ, Linda (ed.). *Gender a demokracie: 1989 – 2009*. Praha: Gender Studies, o. p. s., 2009. ISBN 80-86520-64-1

VALDROVÁ, Jana. *Gender a společnost*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. ISBN 80-7044-808-3

VĚŠÍNOVÁ – KALIVODOVÁ, Eva, MAŘÍKOVÁ, Hana (eds.). *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999

Internetové zdroje

BIERZOVÁ, J., *Proč ženy pracují více než muži?*, dostupné na:
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=231&lst=120>
18. 1. 2012

ČERMÁKOVÁ, M., *Genderové identity – ekonomické a sociální souvislosti*, dostupné na:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=227&lst=120>

14. 11. 2011

KŘÍŽKOVÁ, A., *Pracující rodiče: ženy i muži?*, dostupné na:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=230&lst=120>

17. 1. 2011

KŘÍŽKOVÁ, A., *Genderová diskriminace*, dostupné na:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=224&lst=120>

17. 1. 2011

MAŘÍKOVÁ, H., *Gender! Co to znamená?*, dostupné na:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=225&lst=120>

17. 1. 2011

MAŘÍKOVÁ, H., *Kombinace práce, rodiny a osobního života v praxi zaměstnavatelských subjektů*, dostupné na:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=236&lst=120>

17. 1. 2011

VALDROVÁ, J., *Žena, muž a sociální pohlaví*, dostupné na:

<http://www.valdrova.cz/news/21/20/zena-muz-a-socialni-pohlavi>

1. 11. 2011

HENYCH, M., *Maskulinita a feminita*, dostupné na:

<http://www.tcbs.cz/weblog/maskulinita-a-feminita>

1. 11. 2011

Gender management, Vybrané texty

Gender centrum FSS MU Brno, 2004, dostupné na:

http://management.gendernora.cz/Publikace/Gender_management-Vybrane_texty.pdf

<http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>

<http://www.svaz-muzu.cz/sekce-slovnicek/>

Proč vznikl český svaz mužů?

<http://www.svaz-muzu.cz/o-nas/>

www.slovník-cizich-slov.abz.cz

femininita

http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=femininita

gender

http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=gender

genderová identita

http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=genderov%20identita

genderové stereotypy

http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=genderov%20stereotypy

maskulinita

http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=maskulinita

genderová role

<http://management.gendernora.cz/index.php?page=search&highlight>

Internetové zdroje použité v praktické části DP

<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rada-pro-rovne-prilezitosti/uvod-29829/>

<http://genderstudies.cz/gender-studies/kdo-jsme.shtml>

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/gender_uvod

<http://www.osops.cz/cz/projekty/genderova-rovnost/gender-ve-skole/>

<http://www.genderonline.cz/cs>

<http://zpravodaj.feminismus.cz/o-casopisu.shtml>

PŘÍLOHY

Anketní šetření k výzkumné části DP**1. Jste:**

- muž
 žena

2. Kolik je Vám let?

- do 25
 25 – 35
 36 – 55
 56 a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
 středoškolské vyučení
 středoškolské s maturitou
 vyšší odborné
 vysokoškolské

4. Která z uvedených povolání jsou podle Vás vhodnější pro ženu a která pro muže?

lékař/ka	☐ muž	☐ žena	ředitel/ka	☐ muž	☐ žena
horník/hornice	☐ muž	☐ žena	číšník/číšnice	☐ muž	☐ žena
řidič/ka MHD	☐ muž	☐ žena	prodavač/ka	☐ muž	☐ žena
kadeřník/kadeřnice	☐ muž	☐ žena	učitel/ka	☐ muž	☐ žena
květinář/ka	☐ muž	☐ žena	řezník/řeznice	☐ muž	☐ žena
lékárník/lékárnice	☐ muž	☐ žena	zedník/zednice	☐ muž	☐ žena
kuchař/kuchařka	☐ muž	☐ žena	kominík/kominice	☐ muž	☐ žena
traktorista/traktoristka	☐ muž	☐ žena	jeřábník/jeřábnice	☐ muž	☐ žena
školník/školnice	☐ muž	☐ žena	uklizečka/uklízeč	☐ muž	☐ žena
zdravotní bratr/sestra	☐ muž	☐ žena	steward/ka	☐ muž	☐ žena

5. Které z uvedených domácích prací vykonáváte?

☐ vysávání	☐ mytí podlahy
☐ utírání prachu	☐ obstarání nákupu
☐ vaření	☐ žehlení prádla
☐ mytí oken	☐ mytí koupelny
☐ mytí WC	☐ drobné opravy

6. Které z uvedených prací nevyžadujete po partnerovi?

☐ vysávání	☐ mytí podlahy
☐ utírání prachu	☐ obstarání nákupu
☐ vaření	☐ žehlení prádla
☐ mytí oken	☐ mytí koupelny
☐ mytí WC	☐ drobné opravy

7. Muž na rodičovské dovolené – Váš názor?

- ano ne

Děkuji za vyplnění

Tabulka 1 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání lékařka/lékař

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	1	1	0	4	0	0	6	1	0
Střední vyučení	13	9	1	16	7	1	17	23	4	7	5	1	53	44	7
Střední s maturitou	8	11	0	9	18	3	18	15	2	4	3	3	39	47	8
Vyšší odborné	/	/	/	0	1	1	1	1	1	0	1	0	1	3	2
Vysokoškolské	0	1	0	3	6	1	13	7	0	6	2	2	22	16	3
Celkem	22	21	1	28	32	6	50	47	7	21	11	6	121	111	20
	44			66			104			38			252		

Tabulka 2 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání lékař/lékařka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	1	/	/	/	0	0	1	4	1	2	5	1	4
Střední vyučení	8	9	0	7	3	2	14	8	2	5	8	0	34	28	4
Střední s maturitou	11	9	2	14	14	4	15	20	5	6	10	1	46	53	12
Vyšší odborné	2	2	4	4	3	0	4	1	2	/	/	/	10	6	6
Vysokoškolské	3	3	4	4	7	4	7	11	5	5	3	0	19	24	13
Celkem	25	23	11	29	27	10	40	40	15	20	22	3	114	112	39
	59			66			95			45			265		

Tabulka 3 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání horník/hornice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	4	0	0	7	0	0
Střední vyučení	23	0	0	24	0	0	44	0	0	12	1	0	103	1	0
Střední s maturitou	19	0	0	30	0	0	35	0	0	10	0	0	94	0	0
Vyšší odborné	/	/	/	2	0	0	3	0	0	1	0	0	6	0	0
Vysokoškolské	0	1	0	9	1	0	20	0	0	10	0	0	39	2	0
Celkem	43	1	0	65	1	0	104	0	0	37	1	0	249	3	0
	44			66			104			38			252		

Tabulka 4 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání horník/hornice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	2	0	0	/	/	/	1	0	0	7	0	0	10	0	0
Střední vyučení	17	0	0	12	0	0	24	0	0	13	0	0	66	0	0
Střední s maturitou	22	0	0	32	0	0	40	0	0	17	0	0	111	0	0
Vyšší odborné	7	1	0	7	0	0	7	0	0	/	/	/	21	1	0
Vysokoškolské	10	0	0	15	0	0	23	0	0	8	0	0	56	0	0
Celkem	58	1	0	66	0	0	95	0	0	45	0	0	264	1	0
	59			66			95			45			265		

Tabulka 5 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání řidič/řidička MHD

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	4	0	0	7	0	0
Střední vyučení	23	0	0	22	1	1	44	0	0	8	2	3	97	3	4
Střední s maturitou	18	1	0	27	2	1	34	0	1	9	0	1	88	3	3
Vyšší odborné	/	/	/	1	0	1	2	0	1	1	0	0	4	0	2
Vysokoškolské	0	1	0	7	3	0	19	1	0	9	0	1	35	5	1
Celkem	42	2	0	57	6	3	101	1	2	31	2	5	231	11	10
	44			66			104			38			252		

Tabulka 6 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání řidič/řidička MHD

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	2	0	0	/	/	/	0	0	1	5	0	2	7	0	3
Střední vyučení	17	0	0	12	0	0	23	0	1	13	0	0	65	0	1
Střední s maturitou	22	0	0	26	3	3	38	0	2	17	0	0	103	3	5
Vyšší odborné	7	1	0	7	0	0	7	0	0	/	/	/	21	1	0
Vysokoškolské	10	0	0	14	0	1	22	0	1	8	0	0	54	0	2
Celkem	58	1	0	59	3	4	90	0	5	43	0	2	250	4	11
	59			66			95			45			265		

Tabulka 7 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání kadeřník/kadeřnice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0	/	/	/	0	2	0	0	4	0	0	7	0
Střední vyučení	0	23	0	0	23	1	0	44	0	2	11	0	2	101	1
Střední s maturitou	2	17	0	0	28	2	0	32	3	0	10	0	2	87	5
Vyšší odborné	/	/	/	0	1	1	0	2	1	0	1	0	0	4	2
Vysokoškolské	0	1	0	2	8	0	0	20	0	0	9	1	2	38	1
Celkem	2	42	0	2	60	4	0	100	4	2	35	1	6	237	9
	44			66			104			38			252		

Tabulka 8 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání kadeřník/kadeřnice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	2	0	/	/	/	1	0	0	0	5	2	1	7	2
Střední vyučení	0	17	0	0	12	0	0	23	1	0	13	0	0	65	1
Střední s maturitou	1	21	0	2	27	3	1	34	5	0	16	1	4	98	9
Vyšší odborné	0	8	0	1	6	0	0	7	0	/	/	/	1	21	0
Vysokoškolské	0	10	0	1	13	1	1	20	2	0	8	0	2	51	3
Celkem	1	58	0	4	58	4	3	84	8	0	42	3	8	242	15
	59			66			95			45			265		

Tabulka 9 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání květinář/květinářka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0	/	/	/	0	2	0	0	4	0	0	7	0
Střední vyučení	0	23	0	1	22	1	0	44	0	2	11	0	3	100	1
Střední s maturitou	0	19	0	1	29	0	0	34	1	0	10	0	1	92	1
Vyšší odborné	/	/	/	0	2	0	0	3	0	0	1	0	0	6	0
Vysokoškolské	0	1	0	1	9	0	0	20	0	0	10	0	1	40	0
Celkem	0	44	0	3	62	1	0	103	1	2	36	0	5	245	2
	44			66			104			38			252		

Tabulka 10 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání květinář/květinářka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	2	0	/	/	/	0	1	0	0	7	0	0	10	0
Střední vyučení	0	17	0	0	12	0	0	23	1	0	13	0	0	65	1
Střední s maturitou	0	22	0	2	30	0	0	38	2	0	17	0	2	107	2
Vyšší odborné	1	7	0	0	7	0	0	7	0	/	/	/	1	21	0
Vysokoškolské	0	10	0	0	15	0	0	23	0	0	8	0	0	56	0
Celkem	1	58	0	2	64	0	0	92	3	0	45	0	3	259	3
	59			66			95			45			265		

Tabulka 11 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání lékárník/lékárnice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	0	2	0	3	1	0	4	3	0
Střední vyučení	9	14	0	12	11	1	21	21	2	2	9	2	44	55	5
Střední s maturitou	8	11	0	13	15	2	13	21	1	1	7	2	35	54	5
Vyšší odborné	/	/	/	0	1	1	1	1	1	1	0	0	2	2	2
Vysokoškolské	0	1	0	2	8	0	6	14	0	2	6	2	10	29	2
Celkem	18	26	0	27	35	4	41	59	4	9	23	6	95	143	14
	44			66			104			38			252		

Tabulka 12 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání lékárník/lékárnice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	1	0	/	/	/	1	0	0	0	5	2	2	6	2
Střední vyučení	7	10	0	2	8	2	10	12	2	9	4	0	28	34	4
Střední s maturitou	9	13	0	9	20	3	11	25	4	5	11	1	34	69	8
Vyšší odborné	2	2	4	2	5	0	3	4	0	/	/	/	7	11	4
Vysokoškolské	3	3	4	5	7	3	5	14	4	4	4	0	17	28	11
Celkem	22	29	8	18	40	8	30	55	10	18	24	3	88	148	29
	59			66			95			45			265		

Tabulka 13 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání kuchař/kuchařka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0				0	2	0	3	1	0	3	4	0
Střední vyučení	9	14	0	12	11	1	13	29	2	2	9	2	36	63	5
Střední s maturitou	7	12	0	11	16	3	14	15	6	4	3	3	36	46	12
Vyšší odborné				0	1	1	2	1	0	1	0	0	3	2	1
Vysokoškolské	0	1	0	3	7	0	7	13	0	4	4	2	14	25	2
Celkem	16	28	0	26	35	5	36	60	8	14	17	7	92	140	20
	44			66			104			38			252		

Tabulka 14 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání kuchař/kuchařka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	1				0	0	1	2	3	2	2	4	4
Střední vyučení	6	11	0	2	8	2	10	12	2	6	7	0	24	38	4
Střední s maturitou	11	11	0	16	13	3	14	22	4	9	7	1	50	53	8
Vyšší odborné	5	1	2	1	6	0	4	2	1				10	9	3
Vysokoškolské	5	3	2	7	4	4	6	13	4	5	3	0	23	23	10
Celkem	27	27	5	26	31	9	34	49	12	22	20	3	109	127	29
	59			66			95			45			265		

Tabulka 15 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání traktorista/traktoristka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	4	0	0	7	0	0
Střední vyučení	22	1	0	23	0	1	42	1	1	12	1	0	99	3	2
Střední s maturitou	19	0	0	28	1	1	35	0	0	10	0	0	92	1	1
Vyšší odborné	/	/	/	2	0	0	3	0	0	1	0	0	6	0	0
Vysokoškolské	0	1	0	9	1	0	20	0	0	10	0	0	39	2	0
Celkem	42	2	0	62	2	2	102	1	1	37	1	0	243	6	3
	44			66			104			38			252		

Tabulka 16 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání traktorista/traktoristka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	2	0	0	/	/	/	1	0	0	7	0	0	10	0	0
Střední vyučení	17	0	0	12	0	0	23	0	1	13	0	0	65	0	1
Střední s maturitou	22	0	0	32	0	0	39	0	1	17	0	0	110	0	1
Vyšší odborné	8	0	0	7	0	0	7	0	0	/	/	/	22	0	0
Vysokoškolské	10	0	0	15	0	0	23	0	0	8	0	0	56	0	0
Celkem	59	0	0	66	0	0	93	0	2	45	0	0	263	0	2
	59			66			95			45			265		

Tabulka 17 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání školník/školnice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	2	2	0	5	2	0
Střední vyučení	20	3	0	22	2	0	42	1	1	11	1	1	95	7	2
Střední s maturitou	16	2	1	28	1	1	32	2	1	9	1	0	85	6	3
Vyšší odborné	/	/	/	2	0	0	2	1	0	1	0	0	5	1	0
Vysokoškolské	1	0	0	7	3	0	18	2	0	9	0	1	35	5	1
Celkem	38	5	1	59	6	1	96	6	2	32	4	2	225	21	6
	44			66			104			38			252		

Tabulka 18 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání školník/školnice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	2	0	0	/	/	/	0	0	1	4	1	2	6	1	3
Střední vyučení	16	1	0	10	2	0	21	1	2	11	2	0	58	6	2
Střední s maturitou	22	0	0	29	3	0	38	1	1	16	0	1	105	4	2
Vyšší odborné	7	1	0	6	1	0	6	0	1	/	/	/	19	2	1
Vysokoškolské	10	0	0	14	0	1	20	2	1	8	0	0	52	2	2
Celkem	57	2	0	59	6	1	85	4	6	39	3	3	240	15	10
	59			66			95			45			265		

Tabulka 19 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání zdravotní bratr/sestra

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0				0	2	0	0	4	0	0	7	0
Střední vyučení	0	23	0	0	23	1	0	43	1	0	12	1	0	101	3
Střední s maturitou	0	19	0	0	30	0	0	35	0	0	10	0	0	94	0
Vyšší odborné				0	1	1	0	3	0	0	1	0	0	5	1
Vysokoškolské	0	1	0	0	10	0	1	19	0	0	10	0	1	40	0
Celkem	0	44	0	0	64	2	1	102	1	0	37	1	1	247	4
	44			66			104			38			252		

Tabulka 20 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání zdravotní bratr/sestra

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	2	0				0	1	0	0	5	2	0	8	2
Střední vyučení	0	17	0	0	12	0	0	23	1	0	13	0	0	65	1
Střední s maturitou	0	22	0	0	30	2	0	38	2	0	17	0	0	107	4
Vyšší odborné	0	8	0	0	7	0	0	7	0				0	22	0
Vysokoškolské	0	10	0	0	14	1	0	22	1	0	8	0	0	54	2
Celkem	0	59	0	0	63	3	0	91	4	0	43	2	0	256	9
	59			66			95			45			265		

Tabulka 21 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání ředitel/ředitelka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	4	0	0	7	0	0
Střední vyučení	16	7	0	17	6	1	29	10	5	9	2	2	71	25	8
Střední s maturitou	13	6	0	14	12	4	26	8	1	6	2	2	59	28	7
Vyšší odborné	/	/	/	1	0	1	3	0	0	1	0	0	5	0	1
Vysokoškolské	0	1	0	7	3	0	19	1	0	7	1	2	33	6	2
Celkem	30	14	0	39	21	6	79	19	6	27	5	6	175	59	18
	44			66			104			38			252		

Tabulka 22 – Odpovědi na otázku č. 4 – povolání ředitel/ředitelka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	1	/	/	/	1	0	0	5	0	2	6	1	3
Střední vyučení	13	4	0	3	6	3	20	0	4	10	3	0	46	13	7
Střední s maturitou	16	6	0	17	12	3	17	18	5	12	4	1	62	40	9
Vyšší odborné	3	1	4	5	2	0	3	3	1	/	/	/	11	6	5
Vysokoškolské	5	3	2	7	5	3	12	7	4	5	3	0	29	18	9
Celkem	37	15	7	32	25	9	53	28	14	32	10	3	154	78	33
	59			66			95			45			265		

Tabulka 23 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání číšník/číšnice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0				1	1	0	3	1	0	4	3	0
Střední vyučení	6	17	0	9	14	1	17	24	3	4	7	2	36	62	6
Střední s maturitou	12	7	0	12	15	3	17	17	1	2	6	2	43	45	6
Vyšší odborné				1	0	1	2	1	0	0	1	0	3	2	1
Vysokoškolské	0	1	0	5	5	0	11	9	0	5	3	2	21	18	2
Celkem	18	26	0	27	34	5	48	52	4	14	18	6	107	130	15
	44			66			104			38			252		

Tabulka 24 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání číšník/číšnice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	1	0				1	0	0	2	3	2	4	4	2
Střední vyučení	10	6	1	7	3	2	15	7	2	10	3	0	42	19	5
Střední s maturitou	14	8	0	16	15	1	13	24	3	10	6	1	53	53	5
Vyšší odborné	2	2	4	3	4	0	6	0	1				11	6	5
Vysokoškolské	4	3	3	7	5	3	10	9	4	7	1	0	28	18	10
Celkem	31	20	8	33	27	6	45	40	10	29	13	3	138	100	27
	59			66			95			45			265		

Tabulka 25 – Odpovědi mužů na otázku č. 4. – povolání prodavač/prodavačka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0				0	2	0	0	4	0	0	7	0
Střední vyučení	0	23	0	0	23	1	0	42	2	0	12	1	0	100	4
Střední s maturitou	0	19	0	1	27	2	0	35	0	0	10	0	1	91	2
Vyšší odborné				0	1	1	1	2	0	0	1	0	1	4	1
Vysokoškolské	0	1	0	0	10	0	0	20	0	1	7	2	1	38	2
Celkem	0	44	0	1	61	4	1	101	2	1	34	3	3	240	9
	44			66			104			38			252		

Tabulka 26 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání prodavač/prodavačka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	2	0				0	1	0	0	5	2	0	8	2
Střední vyučení	0	17	0	0	12	0	0	23	1	0	13	0	0	65	1
Střední s maturitou	0	22	0	1	30	1	0	37	3	0	16	1	1	105	5
Vyšší odborné	1	7	0	0	7	0	0	6	1				1	20	1
Vysokoškolské	0	10	0	0	11	4	1	18	4	0	8	0	1	47	8
Celkem	1	58	0	1	60	5	1	85	9	0	42	3	3	245	17
	59			66			95			45			265		

Tabulka 27 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání učitel/učitelka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	0	2	0	1	2	1	2	4	1
Střední vyučení	8	15	0	9	14	1	21	21	2	3	8	2	41	58	5
Střední s maturitou	5	14	0	13	15	2	9	25	1	4	3	3	31	57	6
Vyšší odborné	/	/	/	1	0	1	3	0	0	1	0	0	5	0	1
Vysokoškolské	0	1	0	5	4	1	6	14	0	4	4	2	15	23	3
Celkem	14	30	0	28	33	5	39	62	3	13	17	8	94	142	16
	44			66			104			38			252		

Tabulka 28 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání učitel/učitelka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	1	0	/	/	/	0	1	0	2	3	2	3	5	2
Střední vyučení	9	8	0	7	3	2	10	13	1	6	7	0	32	31	3
Střední s maturitou	3	19	0	12	16	4	14	24	2	4	12	1	33	71	7
Vyšší odborné	1	1	6	2	5	0	2	4	1	/	/	/	5	10	7
Vysokoškolské	5	3	2	3	9	3	7	12	4	2	6	0	17	30	9
Celkem	19	32	8	24	33	9	33	54	8	14	28	3	90	147	28
	59			66			95			45			265		

Tabulka 29 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání řezník/řeznice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	1	1	0	2	2	0	4	3	0
Střední vyučení	9	14	0	14	9	1	23	20	1	9	4	0	55	47	2
Střední s maturitou	7	12	0	19	10	1	11	23	1	8	2	0	45	47	2
Vyšší odborné	/	/	/	2	0	0	3	0	0	0	1	0	5	1	0
Vysokoškolské	1	0	0	5	5	0	17	3	0	7	2	1	30	10	1
Celkem	18	26	0	40	24	2	55	47	2	26	11	1	139	108	5
	44			66			104			38			252		

Tabulka 30 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání řezník/řeznice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	2	0	0	/	/	/	1	0	0	3	2	2	6	2	2
Střední vyučení	9	8	0	8	2	2	16	6	2	6	7	0	39	23	4
Střední s maturitou	17	5	0	21	10	1	25	13	2	10	7	0	73	35	3
Vyšší odborné	5	1	2	5	2	0	5	2	0	/	/	/	15	5	2
Vysokoškolské	5	4	1	6	6	3	9	9	5	4	4	0	24	23	9
Celkem	38	18	3	40	20	6	56	30	9	23	20	2	157	88	20
	59			66			95			45			265		

Tabulka 31 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání zedník/zednice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	4	0	0	7	0	0
Střední vyučení	23	0	0	24	0	0	43	1	0	12	1	0	102	2	0
Střední s maturitou	19	0	0	30	0	0	35	0	0	10	0	0	94	0	0
Vyšší odborné	/	/	/	2	0	0	3	0	0	1	0	0	6	0	0
Vysokoškolské	0	1	0	10	0	0	20	0	0	10	0	0	40	1	0
Celkem	43	1	0	66	0	0	103	1	0	37	1	0	249	3	0
	44			66			104			38			252		

Tabulka 32 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání zedník/zednice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	2	0	0	/	/	/	1	0	0	7	0	0	10	0	0
Střední vyučení	17	0	0	12	0	0	23	0	1	13	0	0	65	0	1
Střední s maturitou	22	0	0	32	0	0	39	0	1	17	0	0	110	0	1
Vyšší odborné	8	0	0	7	0	0	7	0	0	/	/	/	22	0	0
Vysokoškolské	10	0	0	15	0	0	23	0	0	8	0	0	56	0	0
Celkem	59	0	0	66	0	0	93	0	2	45	0	0	263	0	2
	59			66			95			45			265		

Tabulka 33 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání kominík/kominice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	4	0	0	7	0	0
Střední vyučení	23	0	0	24	0	0	44	0	0	12	1	0	103	1	0
Střední s maturitou	19	0	0	30	0	0	35	0	0	10	0	0	94	0	0
Vyšší odborné	/	/	/	2	0	0	3	0	0	1	0	0	6	0	0
Vysokoškolské	0	1	0	9	1	0	20	0	0	10	0	0	39	2	0
Celkem	43	1	0	65	1	0	104	0	0	37	1	0	249	3	0
	44			66			104			38			252		

Tabulka 34 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání kominík/kominice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	2	0	0	/	/	/	1	0	0	6	0	1	9	0	1
Střední vyučení	17	0	0	12	0	0	23	0	1	13	0	0	65	0	1
Střední s maturitou	22	0	0	32	0	0	39	0	1	17	0	0	110	0	1
Vyšší odborné	8	0	0	7	0	0	7	0	0	/	/	/	22	0	0
Vysokoškolské	10	0	0	15	0	0	23	0	0	8	0	0	56	0	0
Celkem	59	0	0	66	0	0	93	0	2	44	0	1	262	0	3
	59			66			95			45			265		

Tabulka 35 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání jeřábník/jeřábnice

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	0	/	/	/	2	0	0	3	0	1	6	0	1
Střední vyučení	23	0	0	24	0	0	43	0	1	11	1	1	101	1	2
Střední s maturitou	19	0	0	29	1	0	35	0	0	10	0	0	93	1	0
Vyšší odborné	/	/	/	1	0	1	3	0	0	1	0	0	5	0	1
Vysokoškolské	1	0	0	9	1	0	19	1	0	9	0	1	38	2	1
Celkem	44	0	0	63	2	1	102	1	1	34	1	3	243	4	5
	44			66			104			38			252		

Tabulka 36 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání jeřábník/jeřábnice

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	1	0	1	/	/	/	0	0	1	5	0	2	6	0	4
Střední vyučení	17	0	0	11	0	1	22	0	2	13	0	0	63	0	3
Střední s maturitou	22	0	0	32	0	0	37	1	2	16	0	1	107	1	3
Vyšší odborné	8	0	0	7	0	0	7	0	0	/	/	/	22	0	0
Vysokoškolské	10	0	0	14	1	0	23	0	0	8	0	0	55	1	0
Celkem	58	0	1	64	1	1	89	1	5	42	0	3	253	2	10
	59			66			95			45			265		

Tabulka 37 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání uklízeč/uklízečka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0				0	2	0	0	4	0	0	7	0
Střední vyučení	0	23	0	0	23	1	0	43	1	0	13	0	0	102	2
Střední s maturitou	1	18	0	1	28	1	0	35	0	0	10	0	2	91	1
Vyšší odborné				0	2	0	0	3	0	0	1	0	0	6	0
Vysokoškolské	0	1	0	1	9	0	1	19	0	0	9	1	2	38	1
Celkem	1	43	0	2	62	2	1	102	1	0	37	1	4	244	4
	44			66			104			38			252		

Tabulka 38 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání uklízeč/uklízečka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	2	0				0	1	0	0	5	2	0	8	2
Střední vyučení	0	17	0	0	12	0	0	23	1	1	12	0	1	64	1
Střední s maturitou	0	22	0	1	29	2	0	38	2	0	17	0	1	106	4
Vyšší odborné	1	7	0	0	7	0	0	7	0				1	21	0
Vysokoškolské	0	10	0	1	14	0	0	23	0	0	8	0	1	55	0
Celkem	1	58	0	2	62	2	0	92	3	1	42	2	4	254	7
	59			66			95			45			265		

Tabulka 39 – Odpovědi mužů na otázku č. 4 – povolání stevard/stevardka

MUŽI	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	1	0				0	2	0	0	3	1	0	6	1
Střední vyučení	0	23	0	0	23	1	0	42	2	0	12	1	0	100	4
Střední s maturitou	1	18	0	1	28	1	0	35	0	0	10	0	2	91	1
Vyšší odborné				0	2	0	0	3	0	0	1	0	0	6	0
Vysokoškolské	0	1	0	0	10	0	1	19	0	0	8	2	1	38	2
Celkem	1	43	0	1	63	2	1	101	2	0	34	4	3	241	8
	44			66			104			38			252		

Tabulka 40 – Odpovědi žen na otázku č. 4 – povolání stevard/stevardka

ŽENY	Do 25 let			25 – 35 let			36 – 55 let			56 a více let			celkem		
	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
Vzdělání															
Základní	0	2	0				0	0	1	0	5	2	0	7	3
Střední vyučení	0	17	0	0	11	1	0	21	3	0	13	0	0	62	4
Střední s maturitou	1	21	0	2	29	1	3	36	1	1	15	1	7	101	3
Vyšší odborné	0	8	0	1	6	0	0	7	0				1	21	0
Vysokoškolské	0	10	0	0	15	0	0	21	2	0	8	0	0	54	2
2Celkem	1	58	0	3	61	2	3	85	7	1	41	3	8	245	12
	59			66			95			45			265		

Tabulka 1 - Odpovědi mužů na otázku č. 5

Druh domácí práce	Do 25 let					25 – 35 let					36 – 55 let					56 a více let					celkem
	ZŠ	SOÚ	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	
Vysávání	1	11	12	/	1	/	12	17	1	6	0	15	9	1	7	0	2	5	1	5	106
Utírání prachu	0	1	6	/	1	/	1	5	0	2	0	1	1	1	3	0	0	0	1	1	24
Vaření	1	7	14	/	0	/	16	19	1	8	2	18	19	0	11	1	2	2	1	2	124
Mytí oken	0	2	6	/	0	/	1	5	1	5	0	1	1	2	2	0	0	0	1	2	29
Mytí WC	0	2	5	/	0	/	3	7	1	4	1	3	0	1	1	0	1	0	1	1	31
Mytí podlahy	1	9	8	/	0	/	14	16	1	7	0	15	10	0	8	0	2	1	1	2	95
Obstarání nákupu	1	11	16	/	0	/	16	16	1	9	2	19	23	2	7	0	2	6	1	5	137
Žehlení prádla	1	1	5	/	0	/	0	4	0	3	0	1	0	0	1	0	0	0	1	2	19
Mytí koupelny	0	3	7	/	0	/	0	4	1	4	0	1	0	0	1	0	0	0	1	2	24
Drobné opravy	1	21	19	/	1	/	24	30	2	9	2	44	35	3	20	4	13	10	1	10	249

Tabulka 2 – Odpovědi žen na otázku č. 5

Druh domácí práce	Do 25 let					25 – 35 let					36 – 55 let					56 a více let					celkem
	ZŠ	SOÚ	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	
Vysávání	2	17	19	8	10	/	12	32	5	15	1	24	40	6	23	7	13	17	/	8	259
Utírání prachu	2	17	21	8	10	/	11	32	7	15	1	24	40	6	23	7	13	17	/	8	262
Vaření	2	16	21	8	10	/	12	31	5	15	1	24	40	7	23	6	13	17	/	8	259
Mytí oken	2	17	21	8	10	/	11	31	6	14	0	24	40	6	23	6	13	17	/	8	258
Mytí WC	2	17	21	8	10	/	10	32	7	15	0	23	40	6	23	7	13	17	/	8	259
Mytí podlahy	2	17	19	8	10	/	12	32	7	15	1	24	40	6	21	6	13	17	/	8	258
Obstarání nákupu	2	17	21	8	10	/	11	31	6	14	0	23	40	7	23	7	13	17	/	8	258
Žehlení prádla	2	17	22	8	10	/	12	31	7	15	1	24	40	7	23	6	13	17	/	8	263
Mytí koupelny	2	17	22	8	10	/	11	32	7	14	0	24	40	7	23	6	13	17	/	8	261
Drobné opravy	2	2	3	1	1	/	2	13	1	3	0	6	13	2	7	2	1	3	/	2	64

Tabulka 1 – Odpovědi mužů na otázku. č. 6

Druh domácí práce	Do 25 let					25 – 35 let					36 – 55 let					56 a více let					celkem
	ZŠ	SOÚ	SŠ	Vyšší	VŠ	ZS	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	
Vysávání	0	4	2	/	0	/	2	4	1	0	0	2	1	2	1	0	1	1	0	0	21
Utírání prachu	1	1	0	/	0	/	0	4	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	9
Vaření	1	2	1	/	0	/	4	5	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	15
Mytí oken	1	2	0	/	0	/	3	4	0	0	0	3	0	2	0	0	0	0	0	0	15
Mytí WC	1	1	0	/	0	/	2	6	0	1	1	2	1	0	0	0	1	0	0	0	16
Mytí podlahy	0	1	1	/	0	/	1	6	0	0	1	2	0	0	0	0	1	0	0	0	13
Obstarání nákupu	0	2	2	/	0	/	1	7	0	2	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	18
Žehlení prádla	1	1	0	/	0	/	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Mytí koupelny	1	1	1	/	0	/	1	4	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	10
Drobné opravy	0	21	18	/	1	/	22	30	2	9	2	42	34	2	20	4	13	10	1	10	241

Tabulka 2 – Odpovědi žen na otázku č. 6

Druh domácí práce	Do 25 let					25 – 35 let					36 – 55 let					56 a více let					celkem
	ZŠ	SOÚ	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	ZŠ	SOU	SŠ	Vyšší	VŠ	
Vysávání	1	6	8	0	0	/	3	10	3	4	1	9	17	2	10	5	9	14	/	5	107
Utírání prachu	1	11	20	4	5	/	11	21	5	11	1	20	32	4	19	5	10	15	/	6	201
Vaření	1	5	13	4	6	/	6	9	2	4	1	12	22	1	5	5	11	13	/	4	124
Mytí oken	1	14	14	5	8	/	9	24	5	10	0	21	35	2	15	6	12	16	/	5	202
Mytí WC	1	13	20	7	10	/	10	22	4	12	0	20	30	5	16	5	12	16	/	5	208
Mytí podlahy	1	6	6	0	0	/	1	14	3	5	1	18	27	2	9	5	9	12	/	1	120
Obstarání nákupu	2	4	1	0	0	/	1	4	3	0	0	8	8	1	4	6	5	3	/	1	51
Žehlení prádla	1	16	22	7	10	/	11	30	6	14	1	22	7	6	23	6	13	17	/	7	219
Mytí koupelny	1	14	20	6	10	/	11	24	5	9	0	21	31	5	18	5	12	15	/	5	212
Drobné opravy	0	1	0	0	0	/	1	3	0	0	0	4	3	0	1	1	2	0	/	0	16

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Ladislava Kocourková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012
Název práce:	Stereotypy dělby práce mezi ženami a muži v současné společnosti na Olomoucku
Název v angličtině:	Stereotypes of labour differentiation between women and men at present time in Olomouc region
Anotace práce:	Předkládaná diplomová práce se zabývá stereotypy dělby práce mezi muži a ženami. Teoretická část je zaměřená na objasnění pojmů genderové problematiky, včetně výchovy, vzdělávání a pracovního trhu z pohledu gender. Praktická část vychází z anketního šetření, které bylo realizováno v Olomouci a jeho okolí. Cílem této práce je určit zda, přetrvává tradiční, tedy stereotypní názor na dělbu práce mezi muži a ženami v současné společnosti
Klíčová slova:	Gender, pohlaví, genderová identita, genderová role, genderová rovnost, genderová smlouva, genderová diskriminace, genderová socializace, genderové stereotypy, genderově segregovaný pracovní trh
Anotace v angličtině:	This dissertation deals with the stereotypes of division of labor between men and women. The theoretical part is focused on clarifying the concepts of gender issues, including education, training and labor market from the perspective of gender. Practical part is based on survey, which was implemented in Olomouc and its surroundings. The aim of this study is to determine if traditional, means stereotypical view on the division of labor between men and women persist in contemporary society.
Klíčová slova v angličtině:	Gender, sex, gender identity, gender roles, gender equality, gender contract, gender discrimination, gender socialization, gender stereotypes, gender-segregated labor market

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Anketní lístek; 1 strana Příloha č. 2 – Tabulky četností – odpovědi respondentů o vhodnosti povolání pro muže či ženu; 20 stran Příloha č. 3 – Tabulky četností – odpovědi respondentů, které domácí práce vykonávají; 2 strany Příloha č. 4 – Tabulky četností – odpovědi respondentů, které domácí práce nevyžadují po partnerovi; 2 strany
Rozsah práce:	78 stran
Jazyk práce:	Český jazyk